

Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy

U Kříže 8, Praha 5 - Jinonice

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Martina Fucimanová

VÝŽIVNÉ: NEVIDITELNÝ PROBLÉM

Vedoucí práce: Ing. Petr Pavlík, Ph.D.

LS 2007

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a souhlasím s jejím eventuálním zveřejněním v tištěné nebo elektronické podobě.

V Praze dne 28.6.2007

.....

podpis

OBSAH

1. ÚVOD	5
2. TEORETICKÁ ČÁST	8
2.1 Výživné a vyživovací povinnost podle práva České Republiky	8
2.1.1 Pojem výživné a vyživovací povinnost	8
2.1.2 Vzájemná vyživovací povinnost rodičů a dětí	9
2.1.3 Výše výživného	9
2.1.4 Vyplácení výživného	10
2.1.5 Úprava poměrů nezletilých dětí pro dobu po rozvodu	10
2.1.6 Příspěvek na výživu neprovdané matce	11
2.1.7 Shrnutí	12
2.2 Výživné a vyživovací povinnost ve vybraných státech EU	13
2.2.1 Rakousko	13
2.2.2 Německo	14
2.2.3 Švédsko	15
2.3 Náhradní výživné	17
2.3.1 Náhradní výživné v ČR	17
2.3.2 Náhradní výživné v zahraničí	17
2.4 Shrnutí	18
3. EMPIRICKÁ ČÁST	19
3.1 Metoda	19
3.2 Výběr respondentů/ek	20
3.3 Analýza rozhovorů	20
3.3.1 Pracovní zkušenost s problematikou výživného	21
3.3.2 Koližní opatrovník/ice zájmu dítěte v procesu rozhodování o výživném	21
3.3.3 Modelový postup při určování výše výživného	24
3.3.3.1 Délka procesu určování výživného	24
3.3.3.2 Principy uplatňované při určování výživného	25
3.3.3.3 Problémy při určování výživného	27
3.3.3.4 Informace o protistraně	28

3.3.3.5	Zákonná možnost určení výživného ve výši 12,7 násobku životního minima	28
3.3.4	Odvolací řízení proti rozhodnutí o výši výživného	29
3.3.4.1	Četnost odvolacích řízení	29
3.3.4.2	Porovnání nespokojenosti obou stran	30
3.3.4.3	Postup při odvolacím řízení	30
3.3.5	Změna poměrů	31
3.3.5.1	Podání návrhu na nové řízení o výživném při změně poměrů	31
3.3.5.2	Právní povědomí rodičů o soudních náležitostech	32
3.3.5.3	Průběh nového řízení	33
	Shrnutí	34
3.3.6	Neplnění vyživovací povinnosti	34
3.3.6.1	Možnosti poškozeného rodiče	34
	Shrnutí	37
3.3.7	Náhradní výživné	38
3.3.8	Selhávání státu	39
3.3.9	Další témata	40
3.3.10	Osobní názor dotázaných na problematiku výživného	42
	Shrnutí	47
4.	ZÁVĚR	48
	Použité zdroje	50
	Přílohy	52

1 ÚVOD

V roce 2003 bylo v ČR oficiálně zhruba 343 tisíc tzv. neúplných rodin, přičemž z velké většiny šlo o ženy s dětmi. Počet rozvodů rodin s dětmi se v posledních letech pohybuje mezi 30 až 33 tis. rozpadů rodin s dětmi. „V roce 2003 požádalo 28 tis. rodin podle zákona o životním minimu o příspěvek na výživu nezaopatřeného dítěte, ke kterému povinná osoba nežijící s dítětem ve společné domácnosti neplní vyživovací povinnost stanovenou jí rozhodnutím soudu.“ (tiskové prohlášení KOORDONY)¹

Nárok na výživné od odloučeného rodiče mělo v ČR k roku 2003 asi 350 tisíc dětí. Podle KOORDONY, dobrovolného účelového seskupení organizací, které se zabývají přímou i nepřímou pomocí ženám - obětem domácího násilí, činila průměrná výše výživného v roce 2003 v ČR 1 730,- Kč na 1 dítě². Tato částka je však průměr, což znamená, že většina samoživitelek/ů musela vyjít s mnohem menší částkou. „Skutečná výše nákladů na zajištění základních potřeb přitom podle údajů ČSÚ měsíčně činí 6 350,- Kč“ (tiskové prohlášení KOORDONY). Tento zjevný rozpor byl také jednou z hlavních motivací pro vypracování této práce. Naznačuje totiž, že výživné zjevně neodráží reálné náklady na dítě, což mimo jiné zřejmě znamená, že stav v České republice (ČR) je pravděpodobně v kolizi s mezinárodní Úmluvou o právech dítěte (Úmluva): „Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají právo každého dítěte na životní úroveň nezbytnou pro jeho tělesný, duševní, duchovní, mravní a sociální rozvoj“ (Článek 27, odstavec 1).

Ne každý odloučený rodič je navíc ochoten výživné pravidelně hradit. Ačkoliv tuto problematiku žádný vládní orgán systematicky nesleduje (viz níže), zdá se, že existuje velké procento neplatičů výživného, což se v českém kontextu týká především otců. Postiženými jsou pak ve většině případů matky samoživitelky, které často žijí na hranici chudoby, a s nimi samozřejmě i jejich děti. Chudoba však hrozí i samoživitelům/kám, které výživné dostávají, protože výživné je v průměru tak nízké (viz výše), že velmi pravděpodobně tvoří jen

¹ Nezaopatřenému dítěti, které se považuje za sociálně potřebné a ke kterému povinná osoba nežijící s dítětem v domácnosti neplní vyživovací povinnost stanovenou jí rozhodnutím soudu, náleží příspěvek na výživu dítěte ve výši stanoveného výživného, nejvýše však ve výši rozdílu mezi příjmem dítěte a jeho životním minimem (zákon č.482/1991 Sb. § 5, 463/1991 Sb., 100/1988 Sb., 500/2004 Sb., ve znění pozdějších předpisů)

² <http://www.koordona.cz>

nepatrnou část příjmů těchto domácností.

Problémem je samozřejmě i praxe, kdy potenciální neplatič zaplatí v případě vymáhání výživného jen symbolickou částku ve chvíli, kdy je ohrožen trestním stíháním. Tímto prokáže „dobrou vůli“ k placení výživného, které však poté na několik měsíců opět přestane hradit. Výsledkem je, že na konci roku 2002 žilo pod hranicí chudoby 26,9 tis. domácností s jedním rodičem (ČSÚ, 2003).

Souvisejícím problémem je skutečností, že vymahatelnost práva je v této oblasti v ČR obecně poměrně nízká. Nízké hladiny výživného, neplnění vyživovací povinnosti odloučeným rodičem a nedostatečná ochrana ze strany státu tak ohrožují zmíněná základní práva dětí z těchto rodin.

Vzhledem ke zmíněným skutečnostem, je alarmující, že problematika výživného není v ČR nijak podrobně zmapována a zdá se, že se jí systematicky nikdo nevěnuje. Navíc proces vyměřování výživného není evidentně nijak formálně upraven ve smyslu, že by byla zaručena jistá uniformita metodiky jeho výpočtu.

Proto jsem se rozhodla zaměřit na mechanismy určování výživného, ze kterých by mohlo vyplynout, proč tomu tak je. Mým cílem bylo získání teoretické i praktické orientace pokud jde o určování výživného. Konkrétně jsem se zaměřila na to, jak je výživné upraveno legislativně, jak funguje mechanismus určování výživného, jaké jsou možnosti právní vymahatelnosti výživného, a v neposlední řadě, kde vidí relevantní hráči/ky slabiny systému určování výživného. V rámci vlastního výzkumu jsem provedla rozhovory se čtyřmi osobami, které se touto oblastí bezprostředně zabývají – soudci/kyněmi a advokáty/kami. Jednalo se o výzkum explorativní, který byl založen na kvalitativním dotazování formou polostrukturovaného rozhovoru s otevřenými otázkami.

Pokud jde o strukturu práce, v teoretické části se budu věnovat legislativní úpravě výživného v ČR a v některých státech Evropské Unie (EU). V první kapitole vymezím základní pojmy, se kterými pracuje zákon České Republiky, a shrnu legislativní úpravu výživného a vyživovací povinnosti v ČR. Ve druhé kapitole se budu zabývat výživným a vyživovací povinností ve vybraných státech Evropské Unie. Třetí kapitola představí návrh náhradního výživného v České Republice a uvede jeho případnou úpravu v zahraničí. V empirické části nejprve stručně představím zvolenou metodu a následně budu analyzovat čtyři provedené rozhovory, popisující proces rozhodování o výživném, postup při odvolacím řízení a možnosti řešení problémů s neplacením výživného. Zajímalo mne také zákonný požadavek přítomnosti kolizního opatrovníka/ice dítěte, zda je jeho přítomnost pro dítě přínosem a

nakolik plní podle zkušeností dotázaných svou funkci. Mým záměrem bylo zjistit, jak celý proces funguje, zda v něm vidí zúčastnění nějaká pozitiva, a případně poukázat na jeho nedostatky.

2 TEORETICKÁ ČÁST

V teoretické části budu sledovat právní úpravu výživného a vyživovací povinnosti, tak jak je vymezen právním řádem ČR a v některých zemích Evropy. Zaměřím se také na způsob, jakým je v zahraničí upravena situace, pokud povinný rodič neplatí výživné, a způsobuje tím tak oprávněnému rodiči ekonomické potíže. Vzhledem k tomu, že v ČR zatím taková úprava není, je zajímavé sledovat, jak se s tímto problémem některé státy vypořádaly.

2.1 VÝŽIVNÉ A VYŽIVOVACÍ POVINNOST PODLE PRÁVA ČESKÉ REPUBLIKY

Výživné a vyživovací povinnost upravuje zákon č. 94/1963 Sb., o rodině (novelizován r. 1998). V této kapitole budu diskutovat, jak zákon upravuje výživné a vzájemnou vyživovací povinnost rodičů a dětí. Dále proberu výši a vyplácení výživného a zmíním náležitosti nutné k rozvodu, mají-li manželé nezletilé děti.

2.1.1 Pojem výživné a vyživovací povinnost

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině specifikuje, že výživné zahrnuje to, co povinný poskytuje oprávněnému k uspokojení jeho životních potřeb. Rodiče mají vyživovací povinnost vůči svým dětem, předci a potomci mají vůči sobě vyživovací povinnost, stejně jako manželé. Manželé mají v zásadě nárok na stejnou životní úroveň. Soud uloží vyživovací povinnost v případě, že spolu manželé nežijí ve stejné domácnosti. „Rozvedený manžel, který není schopen se sám živit, může žádat výživné od svého bývalého manžela“ (Zákon č. 94/1963Sb., § 92, odst. 1, o rodině).

Zákon dále konkretizuje, že otec dítěte „za kterého není matka dítěte provdána, je povinen matce přispívat přiměřeně na úhradu výživy po dobu dvou let, jakož i na úhradu nákladů spojených s těhotenstvím a slehnutím“ (§ 95, odst. 1, zákona o rodině).

Osoba, která má dítě v péči, má nárok na výživné od rodiče/rodičů, stejně tak rozvedený rodič má nárok na výživné na dítě od druhého rodiče.

2.1.2 Vzájemná vyživovací povinnost rodičů a dětí

Vzájemnou vyživovací povinnost rodičů a dětí také upravuje zákon č. 94/1963 Sb., o rodině. Každému rodiči vzniká narozením dítěte: „Vyživovací povinnost rodičů k dětem trvá do té doby, pokud děti nejsou samy schopny se živit“ (§85, odst. 1, zákona o rodině). Takový okamžik nastává zejména dosažením plnoletosti, tj. 18 let věku. V případě delšího studia to může být i později, ale také dříve - to v případě, že dítě již nastoupilo do zaměstnání nebo má jiný příjem, díky němuž je schopno hradit své potřeby.

Do dovršení zletilosti dítěte může zahájit řízení o určení výživného soud i bez návrhu, po dosažení zletilosti je možné zahájit takové řízení jen na návrh oprávněného, tzn. podáním žaloby.

2.1.3 Výše výživného

Výši výživného určuje soud. Při jejím určování se vychází jak z odůvodněných potřeb oprávněného (příjemce alimentů), tak ze schopností, výdělkových možností a majetkových poměrů povinného (plátce alimentů)(§ 96, odst.1, zákona o rodině). Vzhledem k tomu, že v České Republice není k dispozici žádný předpis určující výši výživného, je každý případ posuzován individuálně, a nelze tak stanovit ani minimální nebo maximální výživné. Jediné konkrétní opatření se týká situace, kdy rodič neplní vyživovací povinnost: „Nesplní-li rodič tuto povinnost, má se za to, že jeho průměrný měsíční příjem činí 12,7 násobek životního minima jednotlivce podle zvláštního právního předpisu [zákona o životním minimu]“ (§85a, odst. 1, zákona o rodině).

Výši výživného lze v budoucnu zvýšit nebo snížit v závislosti na rozšíření potřeb oprávněného dítěte (např. zdravotní problémy, studium) nebo zhoršení finanční a materiální situace povinného rodiče (z důvodu nemoci nebo narození dalších dětí ze svazku s novým partnerem).

Jak již bylo zmíněno, při určování výživného soud přihlíží k „odůvodněným potřebám oprávněného, jakož i ke schopnostem, možnostem a majetkovým poměrům povinného“ (§96, odst. 1, zákona o rodině), přičemž má zkoumat, „(...) zda se povinný nevzdal bez důležitého důvodu výhodnějšího zaměstnání či výdělečné činnosti nebo majetkového prospěchu, popřípadě zda nepodstupuje nepřiměřená majetková rizika“ (§96, odst. 1, zákona o rodině).

„Tam, kde to majetkové poměry povinného rodiče připouštějí, lze za odůvodněné potřeby dítěte považovat i tvorbu úspor zabezpečujících zejména přípravu na budoucí povolání“ (§85a, odst. 2, zákona o rodině).

„Rodič, který má příjmy z jiné než závislé činnosti podléhající dani z příjmů, je povinen soudu prokázat své příjmy, předložit podklady pro zhodnocení svých majetkových poměrů a umožnit soudu zjistit i další skutečnosti potřebné pro rozhodnutí zpřístupněním údajů chráněných podle zvláštních předpisů“ (§85a, odst.1, zákona o rodině), tzn. například poskytnout soudu výpisy z bankovních účtů. Pokud nesplní tuto povinnost, postupuje se podle právní fikce, že „(...) jeho průměrný měsíční příjem činí 12,7násobek částky životního minima jednotlivce potřebné k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb tohoto rodiče“ (§85a, odst. 1, zákona o rodině) podle zákona o životním minimu³.

2.1.4 Vyplácení výživného

Podle §97 odst. 2 je výživné třeba platit „v pravidelných opětuujících se částkách (...), které jsou splatné vždy měsíc dopředu“. Vyplácí se buď přímo oprávněné osobě nebo tomu, kdo má takovou osobu v péči. U výživného pro dítě může soud v určitých případech rozhodnout o povinnosti složit celkovou peněžní částku pro výživné splatné v budoucnosti. Učiní přitom příslušná opatření zaručující pravidelnou výplatu měsíčních splátek odpovídajících stanovenému výživnému.

Nesplní-li povinný dobrovolně, co mu ukládá soudní rozhodnutí, může oprávněný podat návrh na soudní výkon rozhodnutí, který lze provést srážkami ze mzdy, příkázáním pohledávky, prodejem movitých věcí a nemovitostí, prodejem podniku a zřízením soudcovského zástavního práva k nemovitostem. „Právo na výživné se nepromlčuje. Lze je však přiznat jen ode dne zahájení soudního řízení; u výživného pro nezletilé děti i za dobu nejdéle tří let zpět od tohoto dne“ (§98 odst. 1, zákona o rodině).

2.1.5 Úprava poměrů nezletilých dětí pro dobu po rozvodu

Manželství nelze rozvést, dokud nenabude právní moci rozhodnutí o úpravě poměrů nezletilých dětí pro dobu po rozvodu, které vydá soud. Před rozhodnutím, kterým se rozvádí manželství rodičů nezletilého dítěte, upraví soud jejich práva a povinnosti k dítěti pro dobu po rozvodu, a určí, komu bude dítě svěřeno do výchovy, a jak má každý z rodičů přispívat na jeho výživu. Znamená to tedy, že dokud soud nerozhodne, u koho dítě bude po rozvodu bydlet a jaká bude výše výživného, nemohou manželé přistoupit k rozvodu. Dohoda je tedy v jejich vlastním zájmu.

³ Zákon ČNR č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů.

„Jsou-li oba rodiče způsobilí dítě vychovávat a mají-li o výchovu zájem, může soud svěřit dítě do společné, popřípadě střídavé výchovy obou rodičů, je-li to v zájmu dítěte, a budou-li tak lépe zajištěny jeho potřeby“ (§26, odst. 2, zákona o rodině). „Rozhodnutí o úpravě výkonu rodičovské může být nahrazeno dohodou rodičů“ (§26, odst. 3, zákona o rodině), kterou však musí schválit soud. Nejsou-li rodiče schopni se domluvit na styku povinného rodiče s dítětem, a vyžaduje-li to výchova dítěte a poměry v rodině, upraví tento styk soud.

Soud může:

- Nařídít změnu výchovného prostředí nezletilého dítěte v důsledku opakovaného bezdůvodného bránění oprávněnému rodiči ve styku s dítětem
- Omezit styk rodiče s dítětem
- Zakázat styk rodiče s dítětem
- Upravit styk sourozence s nezletilým dítětem
- Zakázat styk prarodiče (popř. sourozence) nezletilého dítěte s dítětem
- Změnit úpravu výchovy nezletilého dítěte (změna výkonu rodičovských práv a povinností, § 44, odst.1, zákona o rodině)

Při rozhodování o svěřením dítěte do výchovy rodičů soud sleduje především zájem dítěte s ohledem na jeho osobnost, vlohy, schopnosti a vývojové možnosti, a se zřetelem na životní poměry rodičů. V první řadě soud respektuje právo dítěte na péči obou rodičů, udržování pravidelného osobního styku s nimi a právo druhého rodiče, jemuž nebude dítě svěřeno, na pravidelnou informaci o dítěti.

„Při rozhodování se soud řídí citovou orientací a zázemím dítěte, výchovnými schopnostmi a odpovědností rodiče, schopnosti dohodnout se na výchově s druhým rodičem, stabilitě výchovného prostředí, k citovým vazbám dítěte na sourozence, prarodiče a další příbuzné, k hmotnému zabezpečení ze strany rodiče včetně bytových poměrů. Soud vždy bere v úvahu, kdo se dosud kromě řádné péče o dítě staral a dbal o jeho výchovu po stránce citové, rozumové a mravní“ . (§26, odst.4 a 5, zákona o rodině).

2.1.6 Příspěvek na výživu neprovdané matce

Podle § 95, odst. 1 až 3, zákona o rodině je upraven také příspěvek na výživu a úhradu některých nákladů pro neprovdanou matku. Matka má od otce dítěte nárok na přiměřený příspěvek na úhradu výživy, a to po dobu dvou let. Otec dítěte je také povinen matce přispět

na úhradu nákladů týkajících se těhotenství a porodu. Žena může v průběhu těhotenství podat návrh u soudu, aby otec poskytl tuto částku předem. Tato práva může žena uplatnit v průběhu tří let od porodu, jinak budou promlčena. Na výživné tedy nemá nárok jen rodič, starající se o dítě po rozvodu manželství, ale také svobodná matka od otce dítěte. Počty svobodných matek jsou v porovnání s matkami rozvedenými či ovdovělými stále nejnižší, ale i ony spadají do kategorie žen s dětmi, bojujícími s potenciální chudobou⁴.

2.1.7 Shrnutí

Z výše uvedené právní úpravy vyplývá, že žádné konkrétní pokyny, jak určit adekvátní výši výživného, v zákoně nejsou popsány. Děti sice mají právo podílet se na životní úrovni svých rodičů, v praxi však děti v z neúplných rodin většinou sdílí životní úroveň pouze toho rodiče, se kterým žijí. Kritérium „majetkových poměrů“ bylo navíc do zákona přidáno až novelizací z roku 1998, do té doby bylo možné přihlížet pouze k příjmům povinného rodiče. Novela také umožňuje použít výživné k tvorbě úspor, přičemž do roku 1998 bylo nutné jej spotřebovat.

V rozhovorech se zaměřím na to, jak se s těmito obecnými předpisy soudci/kyně vypořádávají, v jaké míře například využívají právě novelizaci zákona a zjišťují podrobné informace o majetkových poměrech rodičů, či zda je běžné spoření výživného do budoucna.

⁴ výsledky SLDB, www.czso.cz

2.2 VÝŽIVNÉ A VYŽIVOVACÍ POVINNOST VE VYBRANÝCH STÁTECH EVROPSKÉ UNIE⁵

Legislativní úprava výživného a vyživovací povinnosti se v jednotlivých státech Evropské Unie samozřejmě liší. Pro ilustraci možného přístupu k tomuto problému uvádím příklad úprav dané problematiky v Rakousku, v Německu a ve Švédsku. V prvních dvou zemích zejména kvůli jejich blízkosti k ČR, Švédsko vzhledem k tomu, že právní úprava a obecně smýšlení severovýchodních zemí je již tradičně považováno za jedno z genderově nejprogresivnějších v Evropě (výživné tedy samozřejmě považují za součást problematiky rovných příležitostí žen a mužů).

2.2.1 Rakousko

Podle rakouského práva⁶ mají vyživovací povinnost rodiče vůči dětem, děti vůči rodičům a rozvedení rodiče navzájem. Rodiče jsou povinni společně podle svých možností a poměrů přispívat k pokrytí přiměřených potřeb dítěte. Rodič bydlící ve společné domácnosti s dítětem tímto vykonává svůj příspěvek. Druhý, nerezidentní rodič platí peněžité výživné.

Dítě má nárok na výživné do doby, než je schopno vykonávat samostatnou výdělečnou činnost. Toto nezávisí na dosažení určitého věku, ale na tom, že je dítě schopno si samo vydělat prostředky na svou obživu. „Při posuzování této samostatné výdělečné schopnosti jsou rozhodující životní poměry dítěte a jeho rodičů.“ (<http://ec.europa.cz>)

Žádost o stanovení výživného mohou nezletilé děti podat k okresnímu soudu, plnoleté děti podávají u okresního soudu žalobu o placení výživného. Za sporná i nesporná řízení se obvykle vybírají soudní poplatky. Výše soudních poplatků je stanovena v zákonu o soudních poplatcích a řídí se v podstatě podle hodnoty nároku výživného. Je-li žadatel nezletilý, soudní poplatek je vyžadován od povinné osoby, a to bez ohledu na výsledné rozhodnutí.

V Rakousku, stejně jako u nás, neexistují pro vyměření výživného pro dítě konkrétní pravidla. „Jurisdikce ale vytvořila procentní sazby, podle kterých se mohou orientovat

⁵ Podklady pro tuto kapitolu čerpám z dokumentu Vyživovací (alimentační) pohledávka, která je dostupná na http://ec.europa.eu/civiljustice/maintenance_claim

⁶ V této části čerpám z dokumentu Vyživovací (alimentační) pohledávka – Rakousko, který je dostupný na http://ec.europa.eu/civiljustice/maintenance_claim/maintenance_claim_aus_cs.htm.

rozhodující orgány při vyměřování výše výživného“ (<http://ec.europa.eu>). Změní-li se po stanovení výživného soudem okolnosti, je možné požádat o nové stanovení výše výživného.

Byla-li povinnost placení výživného stanovena soudním rozsudkem, rozhodnutím nebo veřejnou listinou a povinná osoba odmítá dostát své povinnosti a hradit výživné, může být proti ní vedeno exekuční řízení. Jedná-li se o dluh vůči nezletilé osobě, může mít neplnění této povinnosti i trestně právní důsledky. V případě nezletilých dětí pak zákonnému zástupci při vymáhání výživného pomáhá pracovník sociální péče dané spolkové země.

„Za určitých okolností okolností může soud povolit zálohy na výživné pro nezletilé děti. V těchto případech je výživné zálohováno státem, nedoplatky výživného se poté od dlužníka vymáhají exekutivě.“ (<http://ec.europa.cz>)

2.2.2 Německo

Výčet osob⁸, které vůči sobě mohou nárokovat výživné, je v německém právu obsáhlý – kromě obvyklého vymezení vyživovací povinnosti „rodičů vůči dětem, dětí vůči rodičům a manželi mezi sebou navzájem“ vymezuje tuto povinnost také pro „(pra-) vnoučata vůči svým (pra-) prarodičům, (pra-) prarodiče vůči svým (pra-) vnoučatům, pro rodiče, kteří nejsou manželé vůči sobě navzájem a pro partnery žijící v registrovaném partnerství vůči sobě navzájem“ (<http://ec.europa.eu>).

U výživného pro děti není stanoven žádný věkový limit. Oprávněná osoba se se svým požadavkem výživného obrací na soud, odbor péče o mládež či na notáře. Povinnost vyrovnat pohledávky je uznána notářem nebo odborem péče o mládež, řízení je pak vedeno u soudu. Odbor péče o mládež určuje vyživovací povinnost u dítěte mladšího 21 let nebo pohledávky matky nebo otce spojené s narozením dítěte, ostatní záležitosti se uznávají u notáře.

„Veškeré zákonné vyživovací pohledávky se uplatňují jako rodinná věc na základě žaloby nebo ve zjednodušeném řízení u rodinného soudu“ (<http://ec.europa.cz>). Toto řízení se řídí občanským soudním řádem. Nárok na výživné uplatňuje každý žadatel osobně, s výjimkou nezletilého dítěte, kdy jej může svým jménem uplatnit jeden z rodičů vůči druhému rodiči. Dítě může rovněž zahájit soudní řízení, ve kterém nárokuje plnění vyživovací povinnosti obou rodičů.

Při soudním řízení o vyživovacích pohledávkách zpravidla nebývá přítomen právní zástupce. To však neplatí, pokud jsou „(...) vyživovací pohledávky spojeny se zákonnou

⁸ http://ec.europa.eu/civiljustice/maintenance_claim/maintenance_claim_ger_cs.htm

vyživovací povinností vyplývající z manželství a pokud jde o nároky ve vztahu ke společnému dítěti uplatňovanými v rámci rozvodového řízení.“ (<http://ec.europa.cz>)

Výživné je obvykle hrazeno prostřednictvím peněžních částek. Výše výživného se určuje v závislosti na požadavcích a potřebách nárokové strany a na schopnosti povinné strany platit výživné. Paušální sazbu pro určení výše výživného pomáhají stanovovat tabulky a pokyny vypracované Vrchními zemskými soudy. Nejvíce se využívá tabulka vypracovaná soudem v Düsseldorfu (viz příloha 2). V případě, že bylo výživné stanoveno jako finanční částka je nutné při změně okolností podat žalobu na změnu výše výživného. Bylo-li výživné stanoveno jako procentní podíl z příslušného běžného výživného, upravuje se výživné automaticky každé dva roky v souladu se změnou výše běžného výživného.

2.2.3 Švédsko

Na základě rozhodnutí o výživném⁹ náleží příspěvek dětem, manželům a rozvedeným manželům. Ustanovení týkající se vyživovací povinnosti mezi manžely platí také pro registrované partnery.

Nárok na výživné mají děti mladší osmnácti let a děti starší osmnácti let, avšak mladší jedenadvaceti let, nemají-li dokončené základní vzdělání. Rodiče jsou povinni platit na své děti výživné přiměřeným způsobem potřebám dítěte a na základě společných finančních možností. Rodič, který není schopen přispívat na podporu svého dítěte, není povinen platit výživné.

Výživné se stanovuje rozsudkem nebo dohodou a obvykle se hradí na měsíc dopředu. Je možné uzavřít dohodu, podle níž se má budoucí výživné uhradit jednorázovou platbou nebo za období delší než tři měsíce; tato dohoda však platí pouze je-li písemná a ověřená dvěma osobami. Jedná-li se o dítě mladší osmnácti let, musí takovou dohodu schválit Výbor sociálního zabezpečení, výživné se poukazuje na účet Výboru, a je použito na zajištění důchodu pro dítě nebo pro zaopatření dítěte jiným vhodným způsobem. Žádosti o stanovení výživného nemůže být vyhověno se zpětnou platností déle než tři roky před datem zahájení soudního řízení, pokud s tím osoba povinná platit výživné nesouhlasí.

Výživné se stanovuje na základě zákonem daných kritérií. „Rodič má právo ponechat si ze svých příjmů po odečtení daní určitou částku pro své potřeby, do níž jsou obvykle

⁹ http://ec.europa.eu/civiljustice/maintenance_claim/maintenance_claim_swe_cs.htm

započteny i náklady na bydlení. Další životní náklady se vypočítávají podle paušální částky úměrné růstu životních nákladů. Jsou-li k tomu zvláštní důvody, může si rodič vyhradit částku na výživu manžela doma, stejně jako částku na podporu dětí doma. Jaká částka z přebytku by se měla požadovat na vyživovací příspěvek závisí kromě jiného na potřebách dítěte a na schopnosti druhého rodiče nést výdaje na výživné“ (<http://ec.europa.eu>).

Výživné se závislosti na výši cen přizpůsobuje změnám životních nákladů. Zda, a o kolik procent se změní vyživovací příspěvek každoročně stanovuje Národní kancelář sociálního pojištění.

Dojde-li ke změně okolností, může soud upravit soudní rozhodnutí nebo dohodu o výživném. Dohodu může upravit také tehdy, je-li nepřiměřená okolnostem. Nezměnila-li se částka vyživovacího příspěvku na dítě v průběhu posledních šesti let jinak než automatickými úpravami, může soud, pro období po zahájení řízení, přezkoumat dřívější rozhodnutí o výživném, aniž by k takové úpravě stanovené výše existovaly důvody. Příspěvky na výživné se vyplácí osobě závislé. V případě, že je jí dítě mladší osmnácti let, vyplácí se příspěvek rodiči pečujícímu o dítě, který s dítětem žije.

Neplatí-li povinná osoba výživné, projednává se tato skutečnost s úředníkem na úřadě pro výkon rozhodnutí. Žádost je možno podat ústně nebo písemně.

Podporu na dítě, jehož rodiče žijí odloučení, vyplácí rodiči pečujícímu o dítě místní úřad sociálního pojištění ve výši 1.173 švédských korun za měsíc. Rozhodnutí o podpoře se učiní na základě podání žádosti na místní úřad sociálního pojištění. Rodič povinný platit výživné musí provést vyrovnání státu v závislosti na svém příjmu a celkovému počtu dětí. Pokud je „vyživovací příspěvek vyplácen přímo rodiči pečujícímu o dítě, vyplácí úřad sociálního pojištění podporu sníženou stejnou měrou“ (<http://ec.europa.eu>). Povinnost provést vyrovnání je určena hned na počátku správním řízením. Pokud by povinný rodič neměl platit více než 1.173 švédských korun měsíčně a nezanedbává-li tuto svou povinnost, není důvod žádat soud o soudní příkaz k vyživovací povinnosti.

„Pro rodiny žijící v Evropské unii platí Nařízení Rady (ES) č. 1408/71 ze dne 14. června 1971 o uplatňování systémů sociálního zabezpečení na zaměstnané osoby a jejich rodiny pohybující se v rámci Společenství“ (<http://ec.europa.eu>). V takových případech má dítě právo na rodinné příspěvky. Výživné je považováno za rodinný příspěvek podle nařízení č. 1408/71.

2.3 NÁHRADNÍ VÝŽIVNÉ

Státní pomoc při vymáhání výživného je nějakou formou poskytována ve většině evropských států. Princip spočívá v tom, že za neplatící rodiče uhradí alimenty stát, který pak sám dávky od dlužníka vymáhá pomocí účinnějších mechanismů, než jaké má k dispozici rodič nárokuující výživné. V České Republice zatím náhradní výživné nijak upraveno není, zabývá se zde tedy pouze jeho návrhem. Pro srovnání uvádím příklady legislativní úpravy náhradního výživného tak, jak funguje ve vybraných evropských státech.

2.3.1 Náhradní výživné v ČR

Náhradní výživné se jeví jako možné řešení problému neplacení výživného. Návrhem zákona se sněmovna letos (r. 2007) zabývá již potřetí. Poprvé návrh předložila v roce 2001 tehdejší sociálnědemokratická poslankyně Jana Volfová a kol. Tento návrh sice prošel prvním čtením v Poslanecké sněmovně, ve druhém čtení však byl kvůli kritice pravice stažen. Druhý návrh byl již dílem Anny Čurkové a kol., předložen byl v roce 2005. Návrh prošel i přes veto Senátu celým schvalovacím procesem, překážka se však naskytl v podobě prezidenta Václava Klause. Ten návrh vetoval pár dní po parlamentních volbách roku 2006, tedy v době, kdy se již stará sněmovna nemohla sejít a nová prezidenta ještě nemohla přehlasovat. Návrh tedy neprošel.

Podstatou úpravy bylo opatření, že v případě, že by rodič minimálně dva měsíce nezaplatil stanovené výživné na své dítě, uhradil by je stát – ovšem jen za předpokladu, že příjem druhého rodiče, jež o dítě pečuje, by nepřesahoval právě 2,5 násobek životního minima. Šlo by přitom o dávky, které by se státu vrátily, pokud by byl vyvinut patřičný nátlak na neplatíče a ti by byli nuceni částky uhradit.

Zatímco návrh zákona o náhradním výživném před volbami v loňském roce počítal s tím, že by bylo vypláceno v maximální výši 1,1 násobku životního minima, nyní je navrhován jeho 2,5 násobek s tím, že by se výživné odvíjelo od věku dítěte.

2.3.2 Náhradní výživné v zahraničí

Česká Republika může využít zkušeností jiných zemí, v nichž je již zákon o náhradním výživném běžně v platnosti. Například na Slovensku platí od roku 2005 zákon, podle kterého stát přebírá do určité výše placení výživného a neplatíče pak musí zaplatit státu kromě dlužného výživného ještě penále dvacet pět procent, pokud neplatí na své dítě výživné déle než tři měsíce. O náhradní

výživné může požádat rodič či jiná fyzická osoba, které se má výživné vyplácet, plnoleté dítě s nárokem na výživné a právnická osoba, např. dětský domov. Náhradní výživné pak vyplácí Úřad práce, sociálních věcí a rodiny. Náhradní výživné je vypláceno ve stejné výši, v jaké povinný výživné neplatí, tedy ve výši soudem určeného výživného nebo soudem schválené dohody. Neplní-li povinný svou vyživovací povinnost jen částečně, náhradní výživné je poskytnuto ve výši nezaplaceného výživného. V obou případech lze poskytnout výživné v maximální výši 1,2 násobku životního minima na dítě, která od 1.1.2006 činí 2 724,- Sk. Výživné přesahující tuto částku zůstává pohledávkou oprávněného.

Ve Finsku nehrozí za neplacení výživného trestněprávní postih. Avšak v případě, že povinný rodič neplatí na dítě výživné nebo je-li „otec neznámý“, nahradí jej tzv. veřejné platby záloh na výživné, které jsou určitým procentem z průměrné mzdy. Na dlužném rodiči pak tuto částku vymáhají orgány místní správy.

V Německu funguje od roku 1979 systém záloh na výživné – rodiče, kterým bývalý partner či bývalá partnerka neplatí výživné na dítě, mají nárok na výživné od státu. Záloha je vyplácena maximálně 6 let a do dosažení věku dvanácti let dítěte.

Zálohy jsou od roku 1989 rodičům samoživitelům vypláceny také v Norsku. Dlužnou částku pak po u neplatícího rodiče vymáhá Úřad pro vymáhání příspěvků výživného. Za neplnění vyživovací povinnosti zde hrozí i trestněprávní postih

V Rakousku funguje obdobný systém záloh na výživné pro nezletilé děti od roku 1976. Náhrada se vztahuje na děti, s nimiž jeden z rodičů nežije ve společné domácnosti, jeho pobyt je neznámý či je déle než jeden měsíc ve výkonu trestu odnětí svobody, a neplatí výživné.

Ve Švédsku se neplacení výživného za trestný čin nepovažuje. Pokud však povinný rodič příspěvek řádně platí, má nárok na slevu z výživného ve výši jedné čtyřicetiny za každý den, kdy se na dítě platil. V případě neplacení výživného je jednou z vymahacích možností nucený výkon stanovené vyživovací pohledávky. Dlužníka lze také stíhat podle trestního práva a potrestat odnětím svobody až na tři roky nebo uložením pokuty. Pohledávka se vymáhá osobně, v případě příspěvku na dítě se na vymáhání podílí Odbor péče o mládež.

2.4 SHRNUTÍ

V teoretické části jsem prakticky využila dostupných materiálů pro nastínění právní situace kolem výživného v ČR a v zahraničí. Z těchto materiálů jsem pak také vycházela při rozhovorech s dotázanými osobami, když jsem konfrontovala jejich výpovědi právě se zněním zákona a zkoumala, nakolik se shoduje s praxí.

3 EMPIRICKÁ ČÁST

Cílem této studie je základní zmapování procesu určování výživného, jeho legislativní úpravy a obecně vzhled do problematiky výživného, jeho pozitiv a negativ. Studie se zaměřuje na legislativní podklady pro stanovování výživného a objektivní a subjektivní postupy při jeho určování. Subjektivními postupy jsou myšleny osobní preference a zažitá schémata procesu stanovování výživného jednotlivými soudci a soudkyněmi, kteří se zabývají rodinným právem. Objektivní postupy odkazují na formální pravidla.

3.1 METODA

Výzkum byl inspirován strategií „zakotvené teorie“ (grounded theory) (Hendl, 2005), jejímž cílem je: „návrh teorie pro fenomény v určité situaci, na niž je zaměřena pozornost výzkumníka“ (125). Teorie má být zakotvena v datech získaných v průběhu studie, a pozornost má být věnována zejména tomu, jak sledovaní jedinci v daném prostředí jednají a interagují.

Konkrétně jsem použila metodu kvalitativního dotazování formou polostrukturovaného rozhovoru s otevřenými otázkami. Ten sestává z podrobně formulovaných otázek (viz příloha č.1), na něž respondenti/ky odpovídají vlastními slovy, tzn. nemají na výběr z předem daných odpovědí.

Struktura rozhovoru je dána sledem otázek, témata se dobře lokalizují. Možnou nevýhodou je omezení okruhu témat pouze na témata předem formulovaná. Tento typ rozhovoru je vhodný v případech, že se již nedá znovu zopakovat, a pokud na něj není neomezeně mnoho času, což byl vzhledem k časové zaneprázdněnosti respondentů/ek důležitý faktor. Můj rozhovor konkrétně tvořilo osm otázek, z nich každá sestávala z několika podrobnějších podotázek.

Studie zahrnuje čtyři strukturované rozhovory s otevřenými odpověďmi, jejichž délka se pohybovala mezi 25 a 55 minutami. Jako vyhodnocovací metodu jsem zvolila techniku doslovné transkripce a analýzy (Hendl 2005: 208). V analýze rozhovorů uvádím citace, které jsem pro větší autentičnost ponechala v neupravené podobě, tzn. včetně přeřeknutí, gramatických chyb či nespisovných tvarů. Pro snadné odlišení od zbytku textu je uvádím kurzívou.

3.2 VÝBĚR RESPONDENTŮ/EK

Potenciální respondenty/ky jsem vyhledávala na internetu. V případě soudců/kyň jsem použila stránky obvodních soudů, kde jsem e-mailem oslovila buď přímo dotyčného soudce/soudkyni, nebo jsem poslala dotaz na udanou informační e-mailovou adresu. V jednom případě se mi ozval zpět přímo pan soudce, ve druhém mi byl zaslán kontakt na jistou paní soudkyni, která velice ochotně spolupracovala. V tomto smyslu by se tedy dalo hovořit o výběru respondentky metodou sněhové koule (Deacon a kol., 1999). Další paní soudkyně mi rozhovor přislíbila, na poslední chvíli jej však z časových důvodů odřekla.

Advokáty/ky jsem vyhledávala rovněž přes internet. Zde jsem se zaměřila na advokátní kanceláře zabývající se rodinným právem, případně na neziskové organizace mající vlastní právní zastoupení. Z přibližně třiceti rozeslaných e-mailů mi nabídly spolupráci dvě paní advokátky, z nichž jedna pracovala v komerční advokátní kanceláři, a druhá v neziskové organizaci. Vzorek tedy zahrnoval jednoho obvodního soudce, jednu obvodní soudkyni a dvě advokátky.

Se všemi jsem se sešla osobně a sama pořídila rozhovor, který probíhal v pracovní době respondenta/ek. Od tohoto faktu se také odvíjela délka trvání a průběh rozhovoru.

Respondentům/kám byla zaručena anonymita. Jejich výpovědi jsou tedy v textu uváděny pouze pod značkami, a to S1 pro soudce, S2 pro soudkyni a A1 a A2 pro advokátky. Rozhodla jsem se odlišit soudce–muže od soudkyně–ženy, neboť si myslím, že aspekt toho, zda jde o ženu či o muže, může být ve výpovědích zajímavý.

Za zmínku stojí, že jak respondent, tak všechny respondentky se většinou vyjadřovali o poškozené straně jako o matce, a o povinném rodiči jako o otci. Byl zde tedy patrný přetrvávající trend, kdy jsou děti stále ve většině případů ponechávány v péči matek (Renzetti, Curran 2003), který se odrážel v jazyku respondenta/tek. To sice odráží současné vzorce svěřování dětí do péče, ale zároveň nelze přehlédnout symbolický rozměr věci, kdy se na symbolické rovině reprodukuje tradiční genderové konstrukce žena-samoživitelka, otec-platič výživného.

3.3 ANALÝZA ROZHOVORŮ

V této části budu podle shodných okruhů témat, plynoucích z rozhovorů, analyzovat výpovědi dotázaných. Budu sledovat, v čem se jejich odpovědi vzájemně shodují nebo naopak liší, případně zda jsou ve shodě s právní úpravou. Na závěr rozhovoru dostaly všechny dotázané osoby prostor samostatně se k problematice výživného vyjádřit, a prezentovat tak svůj osobní názor na fungování systému.

3.3.1 Pracovní zkušenost s problematikou výživného

Jako první byla u respondenta/tek zjišťována běžná pracovní náplň, přičemž byl kladen důraz na objem pracovní činnosti tvořený případy určování výživného. Respondentky S2 a A2 odhadly tento podíl pracovní činnosti na 80 %, respondent S1 přesný objem neuvedl, ale z jeho pracovního zařazení a specializace obvodního soudce pro rodinné právo vyplývá obdobná hodnota. Respondentka A2 má v advokátní kanceláři na starosti i jiné oblasti práva, takže podíl rodinného práva (při hodnocení celé kanceláře) zhodnotila na 10 % případů. Z těchto 10 % se však podle ní týká 90 % případů právě sporů o výživné. Respondentka S2 přesně vymezila svou pracovní činnost takto:

Pracuji jako soudce¹⁰ na úseku péče o nezletilé a objem výživného bych řekla, že vzhledem k tomu, že rozhodujeme výchovy, výživy, změny výchov, ústavní výchovy, při pěstounské péči rozhodujeme o výživném, já to odhaduji tak na 80% případů, že se nějakým způsobem týkají výživného. Ale to samozřejmě je pouhý odhad. (S2)

Při rozhovorech všichni dotázaní projevili znalost problematiky výživného, a pouze v jednom případě se stalo (S1), že nebyl respondent schopen podrobně zodpovědět otázku, a to z toho důvodu, že daný proces (odvolací řízení) nespadal do jeho kompetence. Jinak byli všichni schopni se k daným otázkám kompetentně vyjádřit.

3.3.2 Kolizní opatrovník/ice zájmu dítěte v procesu rozhodování o výživném

Kolizní pracovník/ice je v procesu rozhodování o výživném klíčovou osobou, protože by měl/a ve sporech zastupovat zájmy dítěte namísto jeho zákonných zástupců. Může tedy mít a v principu by měl/a mít důležitý vliv na výši výživného, protože by měl/a bránit zájmy dítěte co nejúčinněji.

V této souvislosti bylo nejprve nutné zjistit, kdo vlastně bývá jmenován do této funkce. Z rozhovorů vyplynulo, že se zpravidla jedná o úředníka/ici orgánu sociálně-právní ochrany dětí a mládeže (OSPOD) příslušné městské části, který/ktará má ze zákona povinnost tuto úlohu převzít:

OSPOD má být nezávislý, mají chránit práva dětí a těch případů od jednoho soudce se jich tam sejde nejvíc. Oni mají daleko větší odhad na to, že v podstatě (...) třeba v Praze máme problém, že máme dvanáct soudů, u každého je těch soudců několik, to znamená může se vám stát, že během čtyř let nepřijdete dvakrát ke stejnému soudci. Zatímco na tom OPD jsou

¹⁰ Jak je vidět, respondentka se vnímá prizmatem maskulinity a reprodukuje tak androcentrické vymezení vlastního povolání.

čtyři pani, chodí k pěti soudcům – na Praze 5 jsou asi dvě nebo tři, který dělají péčka - , který ví, že když půjdu k paní doktorce Sovový, tak ta jedná takhle. Když půjdu k jiný, ta jedná takhle. Takže to je vždycky jenom lokální zkušenost, ale pro tu danou lokalitu to budou mít daleko líp zmáklý. (A1)

Se souhlasem tohoto úřadu se však může jednat i o jiný subjekt, například o fyzickou osobu (§ 37b, odst.1, zákona o rodině). Respondent S1 zmínil také Úřad pro mezinárodně-právní ochranu dětí sídlící v Brně, který se stanovuje v případech, kdy jsou děti nebo rodiče mimo Českou republiku. Respondentka S2 má osobní zkušenost s ustanovením kurátora pro romské záležitosti u romských dětí, či instituce pro zdravotně postižené v případě slepého dítěte.

Z výpovědi vyplývá, že kolizní opatrovník/ice zájmu dítěte by měl/a být přítomen/a jednání vždy. Soudce/kyně může přijmout jeho/její omluvu, pokud jednání např. koliduje s jiným řízením. Takto omluvený/á kolizní opatrovník/ice:

[M]á právo na to, dostat protokol z jednání, může požádat o doplňující výsledky, nebo dodatečné výsledky někoho, rozhodně není nějakým způsobem zkrácen v procesních právech, aby hůře hájil zájmy dítěte a také si myslím, že se to neděje často. (S2)

U případu by se v ideálním případě neměli kolizní opatrovníci/ice střídat, není tomu tak však vždy. Podle respondentky A2 se však situace oproti minulosti změnila k lepšímu a kolizní opatrovníci/ice se snaží o poskytnout veškeré dostupné informace o poměrech v rodině a zajistit tak co nejlepší podklady pro rozhodování soudce/kyně:

Já když to mohu srovnávat teď (...) poslední doba nebo poslední dobou (...) tak ti kolizní opatrovníci se opravdu teď účastní těch jednání. Bývaly doby, kdy skutečně jste kolizního opatrovníka na soudě neviděla. Buď poslali zprávu, a nebo se vůbec nevyjádřili. Ted' bych řekla, že vůbec ty orgány péče o dítě, že se snaží jednak těma návštěvama v tý rodině zjistit situaci a všechno a prostě tomu soudu poskytnout veškeré informace. (A2)

Respondentka A1 však vyjádřila pochybnosti ohledně nestrannosti kolizních opatrovníků/ic z OSPOD:

[OSPOD] skutečně chce slyšet oba rodiče, někdy se podívá do toho místa, kde to dítě žije, ale častější je, že si pozve postupně rodiče, vyzpovídá si je, udělá si nějaký názor ale z valný

většiny podporuje tu matku, mnohdy i neodůvodněně (...) nikdy jsem je neslyšela říct – ne, to dítě nikdy takovou částku nemůže spotřebovat. Není tam prostě ta druhá trošku jejich úloha třeba umravnit tu matku, v podstatě tam chybí. Myslím si, že jejich větší úloha je daleko víc třeba u toho styku s dětma, než u toho výživného. (A1)

Většina dotázaných se shodla, že kolizní opatrovník/ice je ustanoven/a vždy, tedy i v případě dohody mezi rodiči. V takovém případě má za úkol zajistit, aby dohoda neodporovala zájmům dítěte a aby dohodnuté výživné nebylo například příliš nízké. I zde by mělo být provedeno šetření poměrů matky a otce. Pouze repondentka A2 uvedla, že pokud se rodiče dohodnou, tak soud dohodu akceptuje a kolizní opatrovník/ice není nutný/á:

[Je přítomen] Vždycky, protože vždycky to dítě musí mít možnost se toho řízení účastnit, a jelikož samo nemá způsobilost k úkonům, procesní způsobilost, tak ho musí někdo zastupovat, a ti rodiče nemůžou, i když se dohodnou. Takže i když dojde k dohodě, tak ten orgán, to OPD¹¹, tak oni musí provést jakési šetření, jaké jsou poměry u otce, u matky, tohleto si ověřit, a podle toho potom se vyjádří k obsahu té dohody, jestli teda je to opravdu ve prospěch toho nezletilého, k výši výživného, to je všechno záležitost toho OPD (...) Ale má právo ten opatrovník vždycky do toho zasahovat, je účastníkem řízení na místě toho dítěte. (S1)

Podle dotazovaného soudce i soudkyně by měla být dohoda mezi rodiči prioritou rozhodujícího soudce/kyně:

[P]řípadů, kdy ty rodiče spolu vlastně zápasí, není řekl bych rozhodně většina, jo, kdy opravdu bojujou. Z větší části, nebo velká část, skončí tou dohodou. A o tu by se soud vlastně měl vždycky snažit, ve prospěch těch účastníků, rodičů i dítěte, protože když vám z jednačky odejdou s tím, že se vám podařilo je nějakým způsobem k rozumný dohodě dohnat, tak je tam položen základ vlastně do budoucna, aby ty jejich vztahy se rychleji normalizovaly, aby rychleji se ta situace mezi nima zklidnila, aby vlastně se jim podařilo nějak spolu kooperovat, protože vlastně vždycky by měli. Vždycky to dítě je jejich, vždycky ho budou mít do budoucna nějakým způsobem na starosti, ono jiný rodiče mít nebude, at' se s oběma stane cokoliv. (S1)

¹¹ OPD je bývalá zkratka dnešního OSPOD

Respondentka S2 pak uvádí, že v jejích případech dochází k dohodě zhruba v 50-60 % případů. Poukazuje ovšem na důležitost osobnosti soudce/kyně, kteří/které by měli/y být empatičtí a mít zájem na takovémto neautoritativním ukončení sporu, jež od nich vyžaduje větší úsilí. Oproti tomu respondentka A2 uvádí, že k dohodě podle ní dochází jen velmi málo¹²:

To musí být rodiče velice dobře (...) bych řekla morálně vyspělí, aby se dohodli, jinak je to otázka opravdu dost složitého dohadování. (A2)

Podle druhé advokátky zde hraje klíčovou roli přístup advokáta/ky:

Myslím si, že úloha advokáta těchto věcí by měla být hodně směřující k tomu třeba pomoci těm rodičům se nějak domluvit, obrousit ty nejhorší hrany, ale vždycky to tak neplatí, zdaleka ne každý případ lze takhle vést. Bohužel jsou i advokáti, kteří u toho výživného nepreferují tu dohodu, ta je podstatná pro ten další vývoj vztahu těch rodičů a vztahu tím pádem dětí s rodiči nebo opačně rodičů s dítětem. Bohužel jsou i advokáti, kteří to chápou že spor o výživném je spor a jdou do toho v podstatě i velmi nechutnými způsoby. Jaksi ten zájem těch dětí ve své podstatě je odsunuté na nějakou vedlejší kolej, a důležitý je co my dostaneme, co my vysoudíme, což asi v pořádku není, ale ten styl si každý musí zodpovědět sám. (A1)

3.3.3 Modelový postup při určování výše výživného

3.3.3.1 Délka procesu určování výživného

Respondent/ky se shodli na tom, že soudy se snaží případy rozhodovat co nejrychleji. Pokud je mezi rodiči dohoda a proces se neprotahuje, trvá podle respondenta/ek řízení v průměru asi tři měsíce:

Dohoda o těch dětech je podmínkou podle 24a zákona o rodině, kdy se soud těma příčinama rozvodu nezabývá. To je takovej ten dohodnutej rozvod, jo, kdy předložíte soudu rozhodnutí o schválení úpravy k nezletilejm dětem, dohodu o majetkovým vypořádání, a to manželství,

¹² Zde se dle mého názoru projevuje osobní zkušenost respondentky, která se při své práci pro neziskovou organizaci ve valné většině setkává právě se složitými případy, kdy je většinou řešen závažný problém mezi manželi.

pokud trvalo dýl, než rok a dýl jak šest měsíců spolu ty manželé nejsou, tak to soud rozvede, aniž by cokoliv zkoumal. Jo, takže to trvá 10 minut třeba. (S1)

Rychlost průběhu řízení ovlivňuje také rychlost, s jakou dodají soudem oslovené orgány nutné podklady k řízení. Pokud je problém například s dokládáním příjmů či majetkových poměrů obecně nebo se rodiče nedaří přivést k dohodě, řízení se protahuje:

Samozřejmě pokud je tam nějaký složitý dokazování, nebo pokud případně musím (...) shánět různé ještě doklady, nebo jestli máte třeba povinného otce, který je třikrát rozvedenej, má tři vyživovací povinnosti, takže než tohle všechno shromáždíte, tak bych řekla že tak někdy i rok taková ta nejdelší doba toho výživného trvá. Já třeba mam zkušenost z okresního soudu v Mostě, a tam většinou to nařízení stání od podání návrhu trvá asi tak 3, 4 měsíce. Takže to je celkem bych řekla docela dobrá doba. To je tak průměr. Já myslím, že rychleji ani soud nemůže postupovat. Než to všechno (...) než samozřejmě (...) tam to závisí na dalších okolnostech, jak rychle třeba ty dotázané orgány pošlou ty zprávy, jak se vyjádří, takže tam ten soud vlastně musí čekat na tohle, než shromáždí veškeré podklady, aby mohl rozhodnout. (A2)

Nejvíce se pak řízení podle respondentů/ek protahuje, pokud je jeden z rodičů podnikatel, a rozhodne se nepřiznat své příjmy:

[U] soukromých podnikatelů je velmi složité jenom zjistit skutkový stav, a jsou třeba soudci, kteří u soukromých podnikatelů dávají auditora nebo znalce na hospodaření firmy. Já pokud nemusím, tak to nedělám, to je důkaz který si myslím že do výživného moc nepatří, on to prodražuje a prodlužuje to řízení a je kontraproduktivní, ale je to vždy složité řízení. (S2)

K této otázce se však ještě vrátím v rámci diskuse kritérií vyměřování výživného.

3.3.3.2 Principy uplatňované při určování výživného

Jak již bylo zmíněno v teoretické části, v ČR neexistuje žádný oficiální právní předpis, tabulky či jakákoli jiná směrnice, které by nabízely návod pro určování výživného. V této souvislosti bylo překvapivé, že se respondent/ky neshodli v názoru na to, zda jsou potřeba a zda by se případně mělo pracovat na jejich vytvoření či převzetí ze zahraničí:

Žádná závazná norma, jakým způsobem postupovat, tady není. A myslím si, že ani není na místě, protože je potřeba přihlídnout taky k místním podmínkám, k situaci v tom konkrétním obvodu. (S1)

Já bych řekla že tam ani nejde používat nějaké precedenty nebo nějaké usnesení, tam se musí vycházet vlastně případ od případu. To není možné vzít nějaký předpis nebo nějakou tabulku nebo něco takovýho. (A2)

To je největší neštěstí české právní úpravy, že nemáme žádný sjednocující ukazatel. I když ani v Evropě to není dogma, ale jen pomocný soudcovský materiál. Já jsem se snažila rozjet nějaké práce na tom, ale není zde ochota na tom pracovat, takže se neděje nic zásadního. (S2)

Neoficiálně bylo zmíněno používání buď směrnic přijatých ze zahraničí nebo jakýchsi tabulek, které si pro svou vlastní potřebu vypracují sami soudci/kyně. Z odpovědi jedné z respondentek vyplývá, že v zahraničí, konkrétně v Německu či Rakousku, je používání takových směrnic běžné. Ona sama má zkušenost s používáním rakouských tabulek (viz příloha č.2):

[rakouské tabulky] určují procentuální část příjmu povinného s různými odpočty – něco na další výživovací povinnosti například, ale když si představíte koláč, tak jak velký kus má být na výživné, a pohybuje se to podle stáří... od 10 - 22 % příjmu půjde na jedno dítě a dnešní aktuální jsou 12 – 26 % a je to sice velké rozpětí, ale je to už něco čeho se můžeme chytit i u nás. (S2)

I v případě používání těchto tabulek se však samozřejmě přihlíží k individuálním potřebám dítěte. Při určování výživného se soudci/kyně musí řídit určitými kritérii, která jsou vymezena §96, odst. 1, zákona o rodině, kterými jsou odůvodněné potřeby oprávněného a možnosti, schopnosti a majetkové poměry povinného. Respondent/ky se však shodli na tom, že se většinou provádí shodné šetření u obou rodičů, jak u povinného, tak u oprávněného, případně i u dítěte. Mezi posuzované aspekty u oprávněné osoby patří její věk, zdravotní stav, vzdělávání, zájmy, koníčky. U povinné osoby se posuzují zejména příjmy, sociální dávky, případně další výživovací povinnosti.

3.3.3.3 Problémy při určování výživného

Největším problémem při určování výživného bývá zjištění skutečných příjmů povinného rodiče. Je-li v klasickém zaměstnaneckém poměru, příjem soudce/kyně zjistí dotazem na zaměstnavatele. Situace se však komplikuje, jde-li o osobu samostatně výdělečně činnou. Běžná spolupráce s daňovým úřadem zde může být nedostačující, a tak si soudci/kyně pomáhají i dalšími „technikami“:

Přihlíží se i k majetkovým poměrům, to znamená, když nějaký povinný rodič řekne, já fakt nemám žádné příjmy, a já vim, že má třeba stáj závodních koní, tak mě nezajímá, že nemá příjmy, ale to, co vlastní (...) to jsou i nemovitosti, akcie, i jiné majetkové hodnoty. Já už jsem jednou i šla do bytu na místní šetření, kde jsem zjistila, že když má někdo tolik starožitností a vzácných originálů, že musí platit výživné. Taký spolupracujeme s dopravním inspektorátem, kdy například nám řeknou, kolik má kdo motorových vozidel a kdy je koupil nebo jak je získal. (S2)

Jako máte spoustu možností, že když tatínek je chuděj jak kostelní myš, ale překvapivě jezdí dvakrát ročně na dovolenou na Barbados, tak tam se dá leccos odušit, a ty soudy to dneska natvrdo vezmou., to znaj.[...] většinou on celej ten životní styl je nasměrovaněj nějak, takže to jste schopný prokázat. Vy neprokážete, že ulejí peníze do fondů, když netušíte, v jaký bance má účet, tak vám žádnej soud neudělá dotaz na 20 bank v republice, jestli má vedenej účet a jakou tam má částku. Takže hodně to potom prostě prokazovat přes ten životní styl, že je to jinak. (A1)

Respondent/ky se setkávají i s případy, kdy se povinné osoby snaží svůj příjem podhodnotit:

[J]inak ten soud ještě posuzuje, jestli ty příjmy, kterých ten rodič dosahuje, odpovídaj tomu, čeho je schopen dosáhnout. Jestli vlastně nepodstupuje zbytečně nějaký rizika, jestli zbytečně nezastává nějaký málo honorovaný zaměstnání. On by vždycky měl, to je typický třeba u taxikářů, že...jsme tam měl třeba včera jednoho, a tomu vycházelo, že si vydělá třeba padesát korun za hodinu. Jo, nebo další typická takhle profese jsou pohostinský služby, kde taky ten skutečnej příjem se pohybuje naprosto mimo veškerou oficiální možnost zjištění. (S1)

Problém nastává také v případě, je-li povinná osoba nezaměstnaná či ve výkonu trestu. V případě, že povinná osoba nemá zaměstnání, vychází se při určování z přehledů nezaměstnanosti v daném regionu¹³, přihlíží se také k tomu, kolik by si dotyčná osoba mohla vydělat, kdyby zaměstnaná byla.

3.3.3.4 Informace o protistraně

Soudci/kyně si informace o povinném rodiči zajišťují buď sami/y nebo mohou pověřit svého asistenta/ku. Zjišťují se informace o obou stranách sporu, u oprávněného rodiče se však ze zákona zohledňuje míra toho, jak vyvažuje svůj podíl na vyživovací povinnosti výkonem osobní péče¹⁴. Účastníci mají povinnost prokázat své příjmy, pobírání dávek, náklady na bydlení, běžný život atd. Byla zmíněna také spolupráce s finančním úřadem či dopravním inspektorátem. Informace se získávají také díky osobnímu kontaktu s dotyčnými osobami, posouzením, zda jejich vystupování či například životní styl odpovídá udaným majetkovým poměrům. Jedna respondentka uvádí také možnost najmout si soukromého detektiva. Tento postup je však myslitelný spíše u movitějších osob, samozřejmě jej nemůže použít soud:

[N]o protože v podstatě vy veřejnou možnost nemáte. Jestli někdo vezme soukromého detektiva a nechá ho [manžela] sledovat a přijde mu na daňové úniky, tak s tím můžu nějak operovat, ale přiznám se, že nemám zkušenost, do jaké míry ten detektiv skutečně něco zjistí, a prokazatelně zjistí. (A1)

Pokud jde o četnost případů, kdy povinný rodič nechce prokázat své příjmy, neděje se tomu podle respondenta/tek příliš často. Od novelizace zákona o rodině z roku 1998 musí rozhodnutí o výchově a výživě předcházet rozvodovému řízení, a tak je dle názorů respondenta/tek ve vlastním zájmu účastníků/ic spor o výživném příliš neprotahovat.

3.3.3.5 Zákonná možnost určení výživného ve výši 12,7 násobku životního minima

Podle zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, v případě rodiče, který neprokáže své příjmy: „má se za to, že jeho průměrný měsíční příjem činí 12,7 násobek životního minima¹⁵ jednotlivce podle zvláštního

¹³ Podle respondentky S2 si podle přehledu nezaměstnanosti v daném regionu může zjistit, zda je dotyčná osoba nezaměstnaná jen ze své vůle, nebo zda pro její profesi či vzdělání skutečně v dané době není pracovní uplatnění

¹⁴ § 85 odst. (1), zákon č. 94/1963 Sb., zákon o rodině

¹⁵ Toto ustanovení platí od 1.1.2007. Do té doby se jednalo o patnáctinásobek životního minima.

předpisu¹⁶.“ Respondentka S2 uvedla, že takovýto postup není vzácný, ale přesněji se nevyjádřila:

To souvisí s tím že se změnily příjisy o existenčním a životním minimu (...) Je to tam, kde soukromý podnikatel neprokáže své příjmy a nepředloží mi ty listiny které já po něm chci a já mohu jednat na základě téhle fikce. Je to dnes asi 39 tisíc, takže řada těch podnikatelů to zneužívá, vyplatí se jim to. Ale nevím jak je to časté, každý rozhodujeme jinak (...) ale není to vzácné”. (S2)

Respondent S1 se k této otázce nevyjádřil a respondentky A1 ani A2 se s takovým případem ještě nesetkaly, ačkoli o této možnosti věděly. Z takto rozporných výpovědí lze těžko dělat nějaké závěry, ale přesto se zdá, že tento institut není využíván tak často, jak by mohl být.

3.3.4 Odvolací řízení proti rozhodnutí o výši výživného

K odvolacímu řízení dochází, pokud je jedna ze stran nespokojena s rozhodnutím soudu. V takovém případě se případ projednává u odvolacího soudu. V tomto oddíle v podstatě vyhodnocuji odpovědi jen tří respondentek, neboť respondent S1 se dle vlastního názoru nemůže k tomuto tématu relevantně vyjádřit, protože se odvolacím řízením nezabývá.

3.3.4.1 Četnost odvolacích řízení

Respondentky se shodly na tom, že pokud rodiče u soudu dospějí k dohodě, k odvolání téměř nedochází. Pokud se však jedná o spor rozhodnutý soudem autoritativně a rodičům se rozhodnutí nelíbí, může se spor vléct roky. Nicméně pokud jde o četnost odvolacích řízení, zdá se, že není nijak vysoká:

[Já] mam 60 – 70 % dohod, a odvolání je tedy málo. U ostatních je odvolání poměrně časté, protože o peníze jde vždy až v první. řadě, tak oni si řeknou nám nejde o těch pár set, ale o ten princip, a ti hodně nenávistní rodiče se soudí o všechno. (S2)

Co se týká těch odvolacích řízení, já si myslím, že ten soud vždycky jako rozhoduje opravdu (...) proto říkám, že je nutné a důležité si opatřit veškeré podklady, ten soud potom když rozhodne a ta strana, která má platit vidí, že je to správné, tak se ani neodvolává. Já jsem se

¹⁶ § 2 zákona č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu

výživném setkala velice málo s odvoláním. Většinou to přijmou úplně rozhodnutí toho soudu toho prvního stupně, těch okresních soudů. (A2)

3.3.4.2 Porovnání nespokojenosti obou stran

Zde jsem chtěla zjistit, která ze stran zúčastněných ve sporu se častěji odvolává. Odpovědi se lišily v závislosti na zkušenostech respondentek, avšak obecně se zmiňovaly o odvolávání se matek, což odráží praxi svěřování dětí spíše matkám a placení výživného převážně otci:

To si vůbec netroufám říct. Možná trochu častěji tatínky u mě, protože jak se snažím bránit zájmy těch dětí, tak tatínkové to neakceptují tolik, ale taky ty maminky někdy chtějí nespelnitelné. Takže to si netroufám říct. (S2)

[J]á si myslím, že to nelze říct (...) Velmi často když se nevyhoví tomu návrhu toho rodiče, kterej se něčeho domáhá, a nevyhoví se mu hodně, tzn. matka chtěla z pětistovky čtyři, pět tisíc a dostane tisícovku, tak se asi bude odvolávat s velkou pravděpodobností. (A1)

Většinou se odvolává matka, pokud je tam stanovené třeba nějaké výživné, tak se potom odvolává spíš jako ta žalující strana. (A2)

Respondentka A1 poukázala na případy, kdy má oprávněná strana (v jejím podání šlo zejména o matky mající dítě v péči) nespelnitelné nároky ohledně výživného. Vzhledem k tomu, že se ve své advokátní praxi setkává s právním zastupováním jak matek, tak otců, považují její nadnesení tohoto problému za zajímavé¹⁷.

3.3.4.3 Postup při odvolacím řízení

Z odpovědí všech dotázaných vyplynulo, že při odvolacím řízení je postup shodný s řízením u soudu nižší instance. Opět by mu měl/a být přítomen/a kolizní opatrovník/ice dítěte. Celý spis se znovu přezkoumá. Odvolací soud může původní rozhodnutí potvrdit, změnit, pokud bylo provedeno šetření skutkově dobře, ale odvolací soud má jiný názor na výši výživného, nebo úplně zrušit a vrátit k projednání, pokud dojde k závěru, že je potřeba doplnit zásadní údaje. Proti rozhodnutí odvolacího soudu již není přípustné odvolání, což je podle respondentek ku prospěchu věci:

¹⁷ Citace by byla příliš dlouhá, jednalo se o případy, kdy matky nadhodnocují příjmy otce, nebo jsou zvyklé na určitý standard díky vysokému příjmu otce, a skrze výživné si chtějí kompenzovat jeho ztrátu po rozvodu.

Tam už není odvolání. A to je bych řekla to nejlepší, protože nevim, jak by ten (...) ještě by to skončilo někde u dovolacího soudu nebo nejvyššího soudu (...) Dítě by mělo 20 let a ještě by nemělo výživné (...) stalo by se to. (A2)

3.3.5 Změna poměrů

Dojde-li oprávněná či povinná strana k názoru, že došlo ke změně poměrů, má právo na nové řízení o výživném za účelem snížení či zvýšení placené částky.

3.3.5.1 Podání návrhu na nové řízení o výživném při změně poměrů

Ze zákona vyplývá, že v případě nezletilých dětí může soud zahájit řízení o změně dohody či soudního rozhodnutí i bez návrhu¹⁸. Podle respondenta/ek se tak ale moc často neděje, protože aby mohl soud zahájit nové řízení sám z vlastní iniciativy, musel by například OSPOD sledovat situaci v rodině a na případnou změnu upozornit. Tato iniciativa tak ve většině případů zůstává na rodičích. I zde však podle respondenta/ek platí, že pokud se rodiče rozešli v dobrém, soud ke změně příkazu nepotřebují a prostě se dohodnou sami:

[T]řeba někdy dostanu návrh na změnu výživného po deseti letech – to asi ta matka nespravuje majetek toho dítěte řádně, protože to měla už dávno požádat, ale tak to je. (S2)

Víte co, někde ten spis vám začne, řekněme, v jednom roce věku toho dítěte, a ty spisy jsou tlustý a je vidět, že tam to teda jako moc nefunguje, jo (...). Ale pak máte spis, ve kterém je založen ten návrh, pak tam máte pár nějakých těch informací o příjmech rodičů v době toho soudního rozhodování, pak tam máte rozsudek, a pak do 18ti let toho dítěte nemáte už nic, protože ty lidi potřebovali jenom aby soud rozhodl, u koho to dítě bude, a dál už ten soud nepotřebujou, protože se vždycky na všem dohodli. Jo, vždycky nějakým způsobem si byli schopný říct – fajn, teda jako Pepíček potřebuje nový boty, tak mi na to Franta přidej - a Franta vytáh' šrajtofli a přidal (...). (S1)

I z těchto výpovědí je patrné, že dotázaní/é považují za běžnou situaci, kdy dítě zůstane po rozvodu u matky.

¹⁸ § 99, odst. 1 zákona č.94/1963 Sb., o rodině

3.3.5.2 Právní povědomí rodičů o soudních náležitostech

Četnost podání návrhu na nové řízení výrazně ovlivňuje také to, nakolik jsou si rodiče vědomi možnosti takovýto návrh podat, správného postupu, případně zda si jsou vědomi toho, že náklady na toto řízení hradí stát. Z výpovědí vyplývá, že rodiče většinou o této možnosti vědí, případně že ví, kam se obrátit pro radu. Podle respondentky S2 zde však záleží také na vzdělání či sociální příslušnosti dané osoby. Pokud však rodič nikdy nepožádá o změnu výše výživného, nemusí to nutně znamenat, že o této možnosti nevěděl.

Nabízí se také vysvětlení, že například matky nechťejí „pokazit“ vztah otce s dítětem a říci si o více peněz. V ideálním případě by také měly s dětmi z rozvrácených rodin pracovat příslušné orgány, například OSPOD, tak tomu však ve valné většině případů není. Zde je otázkou, zda by se stát tímto dohledem nad dítětem příliš nevměšoval do soukromí rodiny, která bez ohledu na to, že není úplná, nemusí být disfunkční:

Nevím, to je určitě hrozně individuální. Podle stupně vzdělání a sociálního zařazení, ale každopádně s každým dítětem, které nežije v klasické, uzavřené, úplné rodině by měly sociální orgány nějak pracovat a ty by je měly poučit. Takže třeba když ta matka deset let nepožádala [o zvýšení výživného], může to být znak toho, že ona sama nechtěla, že byla dost „bohatá“ a měla peníze z jiných zdrojů nebo že chtěla chránit vztah mezi otcem a dítětem, protože věděla, že soudní řízení by to zase zkazilo, a to já akceptuju, protože obě ty veličiny jsou vlastně v nějaké rovnováze, a nebo prostě ji nikdo nepoučil, a pak je to selhání sociálních orgánů. (S2)

Ted' už se lidi chodí hodně radit, už to nenechávají jenom takhle, že by se spokojili s tím, co bylo stanovené, a v dnešní době i síť občanských poraden, různých neziskových organizací, takže tam je možné dostat hodně jako rad a pak se rozhodnout, jestli k soudu nebo to nechat tak. Samozřejmě advokátní poradny, všechno že jo, kdo je ochoten poradit a pomoci. (A2)

Oni si ho můžou podat, a soud se ze zákona zabývá jakýmkoli, i nesmyslným podáním, pokud se týká nezletilejch dětí. Ohledně nezletilejch dětí soud jedný vždycky a z úřední povinnosti. Kdyby ta matka byla opravdu nějaká psychicky a sociálně slabá nebo teda nechápala vůbec nic, tak může ustanovit případně i nějakýho právního zástupce, kterej se jí to pokusí teda nějak z ní vytahat a pochopit, co teda matka chce, a zastupovat jí. Ale musím říct, že jsem to v praxi neviděla. Jo...ale takový že ten rodič pošle úplně nesmyslný nebo dvouřádkový

podání - Vážený soude, chci, aby mi tatínek platil víc - tak už tímhle tím se musí ten soud tou jednou větou začít zabývat, zjistit si co chce, jak chce, kolik že má dětí, kdy že to bylo naposled určeno...tam už ten soud jako postupuje z té úřední povinnosti. (A1)

3.3.5.3 Průběh nového řízení

V případě nového řízení kvůli změně poměrů je jeho průběh totožný, jako v případě prvního, původního řízení. Soudce či soudkyně prostuduje spis, provede důkazy, nařídí ústní jednání. I tomuto jednání by měl být přítomen/a kolizní opatrovník/ice zájmu dítěte. Respondentka A1 rozvedla eventualitu, kdy se poměry změní z důvodu nového sňatku jednoho z rodičů. Zde se situace poněkud liší v závislosti na tom, zda do nového manželství vstoupí oprávněný rodič, či povinný rodič. Pokud budeme například uvažovat situaci, kdy má dítě v péči matka a otec se znovu ožení a má další děti, může se soud přiklonit ke snížení výživného. To však neplatí, pokud otec děti „jen“ vyžene:

Všechny děti mají jaksi nárok na řádnou výživu, to znamená, pokud on z té nové rodiny má nové dítě, tak se zohlední to, že prostě má další dítě, že jsou třeba tři děti, a tři děti mají nárok na stejnou životní úroveň. (A1)

Pokud se znovu vdá matka, která má dítě v péči, nemá to na výši výživného z otcovy strany příliš velký vliv. Respondentka uvádí, že by tomu tak bylo pouze v případě, kdy by se matka provdala za někoho velmi movitého, a tím pádem by se pozvedla na jeho životní úroveň:

[Matka] má právo na svou výživu vůči novému manželovi. [Manžel] je povinen saturovat mě jako svou manželku na svoji životní úroveň, to znamená, že já ze svého kapesného saturuju své děti, to znamená já se finálově můžu dostat do situace, že mám jeden vnější příjem, a ten otec, kterej je na hranici té bídy, se může skutečně dostat do situace, že by mu o něco snížili výživný. Ale nikdy by to nebylo o moc. To by tam skutečně musela být nějaká výrazně sociální disproporce. Jo (...) že za této situace nelze po tom otci spravedlivě požadovat aby takový výživný platil. Protože jenom to, že jsem se provdala za někoho bohatýho, nezprošťuje otce povinnosti přispívat. (A1)

Shrnutí

Z výpovědi vyplývá, že ačkoli může ze zákona soud sám zahájit nové řízení v případě nezletilých dětí (§ 99, odst. 1, zákona o rodině), příliš často se tak neděje. Znamenalo by to totiž, že by příslušné orgány musely průběžně sledovat situaci v dané rodině, což by v případě běžně fungující rodiny nebylo ani žádoucí. Nové řízení má navíc stejný průběh jako řízení první, a tak je otázka, do jaké míry jsou zejména matky mající v péči dítě ochotny tento proces znovu podstupovat a riskovat tak například nevoli ze strany povinného otce. Matky, které jsou rády, že vůbec něco dostávají, a v jejichž případě šlo například i o domácí násilí, si zřejmě podání návrhu na zvýšení výživného důkladně rozmyslí.

3.3.6 Neplnění vyživovací povinnosti

Otázkami zaměřenými na možnosti postupu oprávněného rodiče v případě, že povinný rodič neplní svou vyživovací povinnost jsem chtěla zjistit, nakolik jsou oprávnění rodiče úspěšní při vymáhání výživného, případně do jaké míry jim v jejich úsilí pomáhá stát. Z médií se dozvídáme o případech, kdy povinný rodič neplatí výživné třeba několik let, a nepodaří se ho nějak potrestat. Zajímalo mne tedy, jak se na tyto kauzy dívají lidé, zabývající se danou problematikou. Ani jedna z dotázaných osob si nemyslí, že je problém neplacení výživného nějak marginální, a uznávají, že současná právní úprava není zcela dostatečná.

3.3.6.1 Možnosti poškozeného rodiče

V případě, kdy povinný rodič neplatí výživné, poškozený rodič může podat návrh na výkon rozhodnutí – tedy exekuci. Podle dotázaných však nemá smysl podávat návrh na exekuci, jedná-li se o nízké částky, na druhou stranu je zbytečné nechat dluh narůst do obrovských rozměrů. Při dlužném výživném se postupuje jako v případě jakéhokoli jiného dluhu, v závislosti na majetkových poměrech povinného. V případě, že má povinný klasický pracovní poměr, může se mu dlužné výživné srážet ze mzdy. Vzhledem k tomu, že pohledávka z výživného je přednostní pohledávka, je postup v takovém případě nejjednodušší:

Samozřejmě člověk tam musí počítat i s nějakou promlčecí lhůtou, takže dávat pozor, aby se to výživné úplně nepromlčelo. Takže je dobré tam zahájit aspoň to exekuční řízení, aby tam nedocházelo k promlčení těch jednotlivých částek. Každá ta částka se promlčuje jednotlivě.

A řekla bych, že docela je někdy veškerá ta výživa, veškeré zabezpečení chodu té rodiny, děti (...) v dnešní době leží na té ženě a muži vám říct, že se někdy setkávám i s docela i jako krutýma případama. (A2)

Pokud nepřipadá tento postup v daném případě v úvahu, je nutné zjistit majetkové poměry dotyčného. Zkoumá se, zda nemá peníze na nějakém účtu, movitý i nemovitý majetek. Pokud tomu výše dlužného výživného odpovídá, dá se pak výkon provést například prodejem vozidla či nemovitosti. V případě, že však dotyčný opravdu nic nemá, tyto možnosti postrádají účinnost.

Podle § 213 trestního zákona je neplacení výživného trestným činem, a tak posledním řešením je podání trestního oznámení pro neplacení výživného. Ani to však neznamená, že se situace nějak zásadně změní:

[N]eplacení výživného je trestný čin, a tady je v trestním zákoně taková zvláštní možnost, ustanovení o účinné lítosti, že v případě, že dřív, než soud začne vyhlášovat rozsudek, myslím, že se to ale moc nedělá teda, ale myslím, že to tam je takhle formulovaný, tak pokud do toho okamžiku ten rodič, co dluží to výživné, ho zaplatí, tak tím to trestní stíhání skončí a jemu se nic nestane vlastně. Takže vlastně do posledního okamžiku on má možnost se vyhnout tomu trestnímu postihu. Je to tam proto, aby byla tady zase pozitivní motivace pro toho rodiče, aby to výživný zaplatil, aby měl možnost teda se s tím nějak vypořádat.“(S1)

Díky zmíněnému ustanovení se tak může stát, že dlužník sice zaplatí, ale poté se situace s neplacením opakuje. Může také nastat situace, že povinný rodič zaplatí pouze občas a jen něco, například výživné za dva měsíce, a poté se zase placení vyhýbá. Matkám, které jsou na tomto příjmu od bývalého manžela existenčně závislé pak mohou tyto prodlevy způsobovat nemalé potíže:

Protože s tím nechce mít ani policie zatím co do činění, tam je nutné, aby ta doba neplnění toho výživného byla delší (...) aspoň půl roku, pak se tím teprve zabývá policie, a pak je to možné kvalifikovat jako trestný čin. Ale někteří, co mají povinnost platit to výživné tu dobu ví, takže neplatí třeba nějaký čtyři měsíce, pak zaplatí nějaký měsíc, pak zase neplatí. No a teď nastává situace, kdy by se tohle všechno mělo vymáhat. Ale vymáhání, že jo, otázka sepsování návrhu, zjištění, kde ten otec je, proč neplatí (...) je to dost složité (...) Když zjistím, že dvakrát, třikrát, to výživné není placené, tak já radím těm maminkám, aby se zajímaly, proč to výživné není placené. Jestli ten tatínek neztratil práci, jestli se neodstěhoval (...) aby pořád měly tak nějak přehled, kde se ten povinný zdržuje, co dělá (...)

Protože tam potom opravdu zůstávají bez prostředků, bez výživného, a i když je tam možnost žádat nějaké sociální dávky, tak se to musí dokázat, že to výživné není placené, a to je právě na té oprávněné osobě, ta to musí dokázat. (A2)

No, tak s tím vám soud nepomůže, že jo (...) Pokud tam jsou problémy, samozřejmě lze nařídit nějaký předběžný opatření, o výživném může být rozhodnuto i tak, že se má třeba dopředu složit nějaká větší částka, to je taky možnost, jo (...) Ale moc jsem se s tím teda nepotkal. Ale tady vždycky prostě základem je, aby se ty rodiče starali sami o své práva nejdřív, než vlastně to začne někdo hlídat a pomáhat jim, jo, to znamená když matka zjistí, že jí otec neplatí, tak má podniknout co nejdřív kroky, k tomu aby se ten stav změnil, aby se to napravilo, jo (...) To znamená, podat návrh na výkon rozhodnutí třeba, nebo i to trestní oznámení. (S1)

Je tam zákonná možnost zastavení toho trestního řízení, v momentě kdy on po vyhlášení rozsudku soudu prvního stupně uhradí celý to výživný včetně dluhu. Což je takový zákonný tlak na ty otce, že jako celý to trestní řízení je bububu, a když to zaplatíš, tak budeš mít čistej trestní rejstřík. Na leckoho to zabere. Ale na leckoho ne, nikdo nejde z prvního takovýdlehého stíhání do výkonu, dostane buďto obecně prospěšný práce, nebo podmínku, ale už se ten soud nijak výrazně nezajímá o to, a ani ta probační a mediační služba, kterým by to podle mě přináleželo, jestli ten otec aspoň začal to výživný platit. To se musí znova podat, znovu by to ta žena měla jít oznámit, že přestože je v podmínce, tak jí znovu neplatí. (A1)

Důležité je též zmínit, že v první citaci respondentka hovoří o šestiměsíční době neplacení, kterou si policie klade jako podmínku, než začne jednat. Tato lhůta ale nemá žádnou oporu v zákoně a jedná se tedy pravděpodobně pouze o svévoli policie, která si tak usnadňuje práci.

Všichni dotázaní se shodli na tom, že pokud je kde vzít povinné osobě nějaké prostředky, ať už tedy peněžní, movité či nemovité, v zásadě není s vymáháním výživného problém. Pokud však povinná osoba skutečně nic nemá, je ve výkonu trestu (zde také není povinnosti pracovat, a i kdyby dotyčný/á pracoval/a, odváděné částky by byly velmi malé), majetek zapře nebo se někde „ztratí“, jsou oprávnění rodiče prakticky bezmocní:

[T]akoví ti notorický neplatiči, bohémové, lidi, který se živěj zejména šmelinama a v podstatě nemaj žádněj pořádněj účet, nemaj příjem, nebo ho maj nepravidelnej, z různějch zdrojů (...) zažila jsem i případy, že ty matky se bojí, protože v podstatě i třeba podaly trestní oznámení a zase probíhalo nějaký vyhrožování a v podstatě nepřijemnosti (...) takže znám i

matky, kterým sice čtyři roky nechodí výživný, ale nic s tím nedělaj (...) v podstatě se obávají ty reakce toho otce, co jim zase bude nepříjemnější, kam jim zase bude chodit nadávat do práce a takový věc(...) Takže tam kde je to zaměstnanec tak v podstatě není problém, ale spousta tatínků v tom momentě teda radši přestane pracovat. A při tom, jaksi, kolik lidí dneska u nás pracuje načerno, nebo skutečně se živi šmelinou – tady koupim, tady prodám, tak jako je to velký problém. (A1)

V případě, že je to aktuálně k rozvodu, tak tam je to že tatínek přestane dávat peníze do domácnosti, tak tam ano, ale to jsou kauzy, který se k advokátovi většinou nedostanou, protože ty matky tušej, že se s tím dá něco málo dělat, sociálka jim řekne, že nic nedá, některý se mířej s tou situací, takže sice všichni žhraj, ale nedala bych ruku do ohně za to, kolik doopravdy těch matek aktivně se pokusí to vyrazet na těch otcích. Myslím si, že ten problém těch neplatících otců není tak výjimečný, ale spousta těch matek s tím nic nedělá, protože to jsou často i případy, že se tam rozváděj kvůli domácímu násilí. Ta matka radši táhne domácnost a všechno sama, než by riskovala ten střet s otcem(...) Tady skutečně selhává(...) ale to je sociální problém společnosti. Tohle je věc, která by třeba měla být ty sociálce avizovaná okolím, školou, a ta sociálka by jí měla řešit prvotně ne, že odebere děti a pak začne zkoumat situaci, ale aktivně nabídne pomoc matce, co se dá dělat, co se nedá dělat(...) (A1)

Shrnutí

Problém neplnění výživného vnímají všichni respondenti/ky jako závažný, ale zároveň nepřipouští, že by to byl problém nepřekonatelný. Většinou poukazují na možnosti vymáhání výživného s tím, že pokud se oprávněný rodič (většinou matka) stará, proč jí částky výživného nejsou poukazovány a včas podá návrh na exekuci, případně trestní oznámení, má reálnou šanci výživné získat. Znamená to ovšem, že je na oprávněné straně hlídat si povinného rodiče, a neustále vědět, co se s ním děje. Tato situace může být pro mnohé matky traumatizující.

Případy, kdy se jedná o zámožného podnikatele, který se snaží příjmy zapřít nebo na druhou stranu o osobu, která skutečně nic nemá, vesměs považují za výjimky, se kterými se v praxi příliš neseťkávají. A i zde jsem se mimo záznam setkala s názorem, že když si žena bere za muže nespolehlivého člověka, vlastně to mohla čekat.¹⁹

¹⁹ Tento názor se občas objevuje i médiích jako argument proti náhradnímu výživnému, kdy odpůrci argumentují, že matka si za vzniklou situaci vlastně může sama.

3.3.7 Náhradní výživné

Otázka náhradního výživného jako taková nebyla v rozhovoru zařazena, nicméně respondentka A1 se k tomuto v současné době aktuálnímu tématu vyjádřila. Očekávala jsem, že jako odbornice na danou problematiku bude mít na jeho schválení a zavedení do praxe pozitivní názor, ale respondentka se k této otázce postavila spíše negativně a poukázala zejména na možnost zneužívání zákona:

[J]ako cokoliv je strašně zneužitelný(...) ale na druhou stranu je pravda, že dneska, to výživný, jsou to takový ty sociálně slabý matky, kdy dneska, v rámci těch sociálních dávek, je možný to výživný být jednorázovou dávkou nahradit(...) tak v tom momentě se o to začne ta sociálka i o to zajímat, protože ona má právo refundace vůči tomu otci, za tu dávku, a najednou je to taky horší trestnej čin. Takže tam jako je ten tlak přece jenom trochu větší, takže je možný, že když by tam byla teda ta refundace toho výživnýho, že by potom ten stát sám měl větší ochotu se tím problémem zabývat, najít toho otce, donutit ho pracovat. (A1)

Možným zneužitím měla respondentka na mysli zejména zneužívání zákona těmi sociálně nejslabšími matkami, kterým by se podle ní v podstatě vyplatilo mít čím dál více dětí s různými otci:

No(...) v podstatě v momentě kdy by ten rodič(...) nechce dělat, a je dostatečně ochoten a schopen si od těch doktorů vymocit, jak nemůže pracovat, tak samozřejmě to lze potom i dohodnout(...) to je problém, jaksi(...) obecně se říká romské komunity. Aby tady na druhou nstranu nevznikala další možn ost, jak si díky tomu, že mam 10 dětí, vzít peníze. Tam by asi hodně záleželo na tý úpravě, za jakých podmínek ta refundace bude. Já si myslím, že je to vždycky otázka i těch jednotlivých úředníků, který prostě finálově to poskytnou tu refundaci, budou se o tu kauzu snažit a prostě to nějakým způsobem řešit, dohledávat ty lidi(...) jako na jednu stranu jsme malá země a nemělo by to bejt takovej problém, ale samozřejmě s volným otevřením hranic a možností pracovat v zahraničí se ta situace komplikuje, nikde nemáte povinnost hlásit, že pan Vonásek pracuje v Irsku a vy se to v Čechách nedozvíte(...) nedej bůh, když tam dělá načerno(...) Ale vy se to nedozvíte, ani když tam dělá oficiálně. Ta mezinárodní pomoc vlastně je strašně pomalá, když vůbec funguje. (A1)

Nemůžu to hodnotit dopředu, ale bylo by to dobrý, protože hodně teď ta situace maminek, které třeba nemůžou vymocit výživné, protože je možnost pohybu, možnost pracovat v zahraničí(...) vůbec doložit nějakou mzdu v zahraničí, když ten tatínek odejde, to se skoro nedá(...) Jedině potom spolupracovat opravdu s těmi státy EU, mít nějaký systém, kde by se zjistilo, kde ten dotyčný pracuje, jaký má výdělek, a takto to dokázat. (A2)

Zde by se dalo namítnout, že pokud bychom brali v potaz hlavně aspekt možného zneužití zákonů, mnoho by jich dosud nebylo přijato. Vzpomeňme jen na potíže se zákonem o sexuálním obtěžování či o domácím násilí. Zde je důležité zmínit, že o zneužívání zákonů se často hovoří v souvislosti se zákony z oblasti rovných příležitostí žen a mužů. Když je snaha vyrovnávat postavení žen a mužů, vesměs je tendence ji zlehčovat, podkopávat atd.

Důležité je také, že se respondentka vyjadřuje poměrně ambivalentně, protože připouští i možnost pozitivních efektů (viz první citace). Druhou citaci by také bylo možno analyzovat pro její nepříliš skrývané rasistické podtóny.

3.3.8 Selhávání státu

Téma selhávání státu v zajištění pomoci oprávněnému rodiči získat od povinného rodiče výživné v souboru otázek nebylo zahrnuto, ale dotázané osoby jej samy zmínily. Většinou se o této skutečnosti zmiňovaly v souvislosti s vymáháním dlužného výživného:

[T]en stát, jakoby v ochranný roli těch dětí, jednoznačně selhává. Nevim jestli by to měl dělat ten odbor sociálně právní ochrany dětí, jo, ale v podstatě ta pomoc těm matkám tady je minimální. Jakoby ne že by neexistovaly nástroje, ale ty jsou někdy těžko dostupný, někdy v podstatě bezzubý, a ten stát, kterej by teoreticky měl daleko větší šanci toho rodiče najít (...) prostě když ten rodič jakoby zmizí z povrchu zemskýho, není hlášen na svém trvalým bydlišti, nepřebírá poštu, bydlí v Praze, ale fakticky přes půl republiky, ale nikde se mi neobjevuje, tak vy toho člověka nenajdete. V tom přece jenom ten stát má větší šanci, protože může do evidencí správy sociálního zabezpečení, do zdravotních pojišťoven, přece jenom dostane se ke spoustě statistik, který vy nikdy nevidíte..hlášení, který nevidíte (...) ale jako tady není ani politická vůle tyhle věci řešit. (A1)

Protože s tím nechce mít ani policie zatím co do činění (...) (A2)

Jedna respondentka uvádí příklad, kdy si dětská lékařka všimla, že je dítě týráno a skutečnost nahlásila na OSPOD. Výsledkem bylo, že úřednice přišly do dotyčné domácnosti, udaly důvod, proč tam jsou a od koho mají dané informace a pohrozily odebráním dítěte. Otec následně lékařku fyzicky napadl, až musela být hospitalizována:

Tady skutečně selhává(...) ale to je sociální problém společnosti. Tohle je věc, která by třeba měla být tý sociálce avízovaná okolím, školou, a ta sociálka by jí měla řešit prvotně ne, že odebere děti a pak začne zkoumat situaci, ale aktivně nabídne pomoc matce, co se dá dělat, co se nedá dělat(...) (A1)

Je tedy patrné, že stát, ač by měl vystupovat v roli ochránce rodiny a dítěte, není zde příliš úspěšný a nefunguje zrovna flexibilně.

3.3.9 Další témata

V předem zformulovaných otázkách nebyla tato témata zahrnuta, avšak vyplynula z průběhu rozhovorů.

Jeden respondent a jedna z respondentek se vyjádřili k situaci, kdy má děti v péči otec. Odpověď na otázku, jak často jsou děti svěřovány do péče otci, vyzněla jednoznačně ve prospěch matek. U respondenta vyšlo najevo, že ačkoli by měl být jako soudce nestranný, a sám má po rozvodu ve vlastní péči svého syna, také on se přiklání k názoru, že žena je přirozenější pečovatélkou dětí a že by tedy měly být děti v první řadě svěřovány jí:

Tak tady je potřeba se podívat na to, jak častá ta situace je, že ten otec chce [dětí]. A ta není úplně častá, řekl bych, že většinou spíš se ten otec dopředu smiřuje s tím, že dítě bude u matky, a co si budem povídat, ono je to přirozenější trošku. Většinou spíš ta matka je schopná, zvláště o menší děti, se postarat (...) Říkám, většinou jo (...) Neplatí to vždycky, ale obecně (...) je to tak celkem běžný (...) (S1)

Pokud ta matka není úplně sociálně mimo, tka pořád ten trend tý matky jako vychovatelky tady je, i tím, že velmi často rozhodnou ženy, že to maj zakořeněný ještě teda z dob minulejch. A popravdě řečeno, kolik otců doopravdy chce pečovat o své děti. (A1)

Respondentka A2 také mimo záznam zmínila i takzvané „štrasburské otce“- jde o otce, kteří jsou členy sdružení Spravedlnost dětem, a kteří si stěžují u Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku na českou justici, jež podle nich straní matkám. Tyto spory se většinou táhnou roky, samozřejmě v neprospěch dětí. Panuje také názor, že se jedná o nezřídka násilnické otce, kteří chtějí tímto popotahováním po soudech jen znepříjemnit své bývalé manželce a dětem život.

Dalším tématem, které původně nebylo v otázkách zahrnuto, ale přirozeně vyplynulo z rozhovorů, byla problematika střídavé péče. Podle dotázaných již není střídavá péče výjimkou, zejména žijí-li oba rodiče v jednom městě, například v Praze. Dotázaní/é však ke střídavé péči nezastávají shodné, pozitivní stanovisko. Zde je nutné podotknout, že je podle respondenta/tek důležité, jak spolu rodiče vychází, jaký mají vztah k dětem a zda k nim každý z rodičů nezastává odlišný výchovný přístup:

Střídavá péče (...) já si myslím, že by měla přicházet v úvahu vlastně hrozně výjimečně, protože ta je možná jenom tehdy, když ti rodiče naprosto bez problémů spolu fungují. A navíc kdy jsou víceméně jednotný co se týče výchovného působení. Představte si, že budete měsíc u tatínka, měsíc u maminky, u tatínka budete měsíc si dělat, co vás napadne, u maminky to budete mít přísný, nebo naopak, jo, co to s tím dítětem udělá? Takže tady si myslím, že to přichází v úvahu jediné tam, kde je to naprosto bezkonfliktní mezi těma rodičema, a kde jsou schopni aspoň základním způsobem vést stejnou výchovnou linii, protože jinak to s tím dítětem udělá hrozný věci a nebude mu to žádným způsobem ku prospěchu. Jo, takže spíš se přikláním ve chvíli, kdy tohleto není úplně jistý, upravit pro toho nerezidentního rodiče širokou míru styku, jo, to znamená já nevím polovinu prázdnin každých, jo, nebo ob rok, jarní prázdniny, vánoční prázdniny, jo, jednou za 14 dní celý víkend, v týdnu kontakt já nevím třeba jednou na odpoledne nebo tak, ještě je potřeba se zeptat, co si o tom myslej ty děti taky, jo, tak od deseti, dvanácti let si myslím, že by soud měl vždycky, pokud je zapotřebí teda, pokud tam jsou nějaký rozbroje a potíže, zjišťovat stanovisko těch dětí. Jinak to stanovisko těch dětí zjišťuje třeba ten opatrovník když provádí to šetření, tak si s těma dětma promluví, ví, co je ve škole, ví(...) vlastně tyhle všechny informace shromažďuje ten opatrovník. (S1)

Ale co určitě není výjimečný už dneska, hlavně v místech, který to umožňují, třeba v Praze, když se rozvedou, tak tu stejně zůstanou bydlet v Praze, takže prostě ta střídavá péče je reálně proveditelná, ale když někdo bydlí v Praze a druhý v Liberci tak to prostě reálně nejde, ale je to věc, která se myslím používá čím dál tím častěji a ze své zkušenosti jako jediný ku prospěchu všech zúčastněných. Zažila jsem i donucenou střídavou péči, kdy ten

jeden rodič tvrdil, že jí za žádnou cenu nechce, ale fakticky ji praktikoval, tak ji ten soud nařídil (...) a neříkám že prostě ta komunikace mezi těma rodičema je bezproblémová, ale ty děti se s tím srovnaj poměrně rychle, pokud opravdu se tam nedělaj nějaký velký naschvály, a funguje to. To zhodnocení je nutný, až ty děti budou dospělý, a budou to schopný zhodnotit samy (...) ale takhle z toho pohledu toho fungování těch dětí, přestože samozřejmě dvoje učení, některý věci samozřejmě dvoji, tak je to do určitý míry finančně náročnější, ale ty děti to většinou zvládaj bez větších problémů. Je to stejný, víte co si můžete dovolit v tý rodině vůči tomu tátovi a vůči tý mámě, co komu z nich řeknete, při tý střídavý péči to funguje velmi obdobně. (A1)

Respondent ani respondentky nezmínili zákonné právo dítěte na péči obou rodičů (§ 26, odst. 4, zákona o rodině). Nezmínili ani společnou péči rodičů, což může odkazovat buď k tomu, že ji v praxi neznají, nebo nerozlišování pojmů střídavá a společná péče. Ani z citovaného Zákona o rodině není tento rozdíl patrný.

3.3.10 Osobní názor dotázaných na problematiku výživného

Obecně se dotázané osoby shodly na tom, že systém tak, jak funguje nyní, nemá až tak velké nedostatky. Je potřeba jej aktualizovat vzhledem k novým problémům či rozvrstvení společnosti, ale oslovení/é si nemyslí, že by byl v zásadě špatný. Byla sice zmíněna například pomalost soudů a justice vůbec, ale byla jsem také ujištěna, že soudci/kyně se snaží rozhodovat co nejlépe a nejrychleji, a že mnohdy by to ani technicky rychleji nešlo. Tento v podstatě spokojený postoj ale kontrastuje s řadou kritických výhrad zmíněných výše, ale i s řadou dalších problémů, které pojmenovali.

Respondentka S2 například zmiňuje jako problém zejména nejednotnost rozhodování soudců/kyň, která je dána neexistencí obecných sjednocujících předpisů pro rodinné právo. Do soudního rozhodování se tedy podle ní velmi promítají osobní charakteristiky soudců a soudkyň, jejichž verdikty se mnohdy v podobných kauzách liší. Respondentka A1 se o tomto nedostatku zmínila mimo záznam - uvedla, že podle toho, kdo bude případ soudit, dokáže na základě praxe a zkušenosti s daným soudcem/kyní částečně odhadnout, jaký asi bude verdikt:

Neznám vyšší míru nejednotnosti soudního rozhodování, než je ve výživném. Každý z nás rozhoduje trochu jinak, protože tu není žádné sjednosování. Jinak mám občas pocit, že jsou tu i soudci, kteří soudí jinak v pondělí a jinak v pátek. Je rozdíl v tom, jaký soudce soudí, každý souzení samozřejmě záleží na osobnostních charakteristikách toho soudce, jestli je

svobodný, ženatý, rozvedený, chudý, bohatý, jaký má svý osobní prožitky, zkušenosti nebo naopak jestli pochází z fungující rodiny (...) nějaký ty svoje životní zkušenosti do toho dáváme všichni a tím je to taky závislý na tom. (S2)

Já neříkám, že by úplně neměl (...) že by tam neměly být změny, ale myslím, že napřed by mělo být zhodnocené, co je dobré, co se pořád osvědčuje, a teprve až těm podmínkám, které teď vznikají, tak možná by tam mohlo dojít k nějakým těm úpravám. To myslím třeba v případě těch zahraničních prací, zjišťování vůbec těch majetkových poměrů. Protože jednak tam nemůžete ani zjistit, že tam vám nikdo nepodá informaci, jednak lidi tam pracují i načerno, takže to vůbec nepřichází v úvahu zjistit výši nějakého příjmu, takže to záleží pak na dobrovolnosti toho otce, jestli platí, nebo jestli je nějaký grant a opravdu peníze dá těm dětem, a nebo jestli opravdu zmizí a neplatí nic. A tam je ta situace nejhorší, protože tam nelze vymáhat ani exekučně. (A2)

Již z těchto poznámek je evidentní, že existuje rozpor mezi pozitivními vyjádřeními ohledně systému určování výživného a názory na konkrétní otázky. Vždyť co může být z hlediska soudní praxe problematictější než nejednotnost rozhodování? Občané a občanky jsou tak připravováni o základní lidské právo na spravedlivé, nestranné a konzistentní soudní rozhodování. V této souvislosti bylo také zmíněno jako problém většinové zastoupení soudkyň v oblasti rodinného práva. Podle dotazovaných prý často apriori straní matkám:

[V]ětšinou to rozhodnou ženský (...) rozhodnou ženský, takže se zastávají těch žen a exces je až takovej, že co řekne matka, má-li v péči děti, je svatý a prokazovat nemusí. Co řekne otec, musí prokázat do koruny. Je to určitěj exces, neplatí to zdaleka u všech soudců, ale je to tak. Takže v podstatě týká-li se výživné, které uplatňuje matka, tak obecně její zájmy ten soud a OPD chrání daleko víc než oprávnění, zájmy toho otce. (A1)

Respondentka S2 vidí jako nutné změny institucionálního rázu. Zde se promítá její dlouholetá praxe, široká vzdělávací a publikační činnost i snaha o zlepšení celkové situace v rodinném právu, které je podle ní nepříliš prestižním zaměřením. Možná také proto je to podle ní feminizovaný obor:

Bolestí našeho soudního systému je, že v zde není rodiněprávní specializace jako jinde v Evropě, takže to je špatné. Naše rozsudky přezkoumávají soudci, kteří na to nemají specializaci. Já v oboru dělám přes třicet let. Nikdo z mladých nechce dělat rodinné právo, tím by si zavřeli justiční kariéru – vystavovali by se přezkoumávání svých rozsudků

nespecializovanými soudci. To má smutnou dohru – není přípustné dovolání, stížnost pro porušení zákona, a to byla instituce kdy pravomocný roz. Mohl přezkoumávat nejvyšší soud. Do roku 1992 zde bylo rodinněprávní kolegium u nejvyššího soudu, které vydávalo zákl. rozhodnutí a obecné příklady, které pro nás byly poučné, a to dnes není a proto je ta obrovská roztržičnost soudního rozhodování. (...) Bylo by skutečně nutné zavést specializaci ve vyšších soudních instancích, a aby se zrušilo nebo změnilo to ustanovení občanského soudního řádu, které zakazuje v rodinněprávních věcech, kromě několika málo záležitostí, podat dovolání. Kdyby bylo možné jako dřív a jako je to všude jinde v Evropě podat dovolání jako mimořádný opravný prostředek k soudu nejvyšší instancce, tak ten soud by to nějak uchopil a rozhodl, a jeho rozhodování by zasa bylo závazné pro nás všechny a tohle tady nejvíc chybí. A potom samozřejmě ty tabulky, ty bysme hrozně vítali, abychom nemuseli soudit podle tabulek jiných států. Ted' mnoho let nebyla žádná politická a společenská vůle, ted' stojí v čele ministerstva spravedlnosti pan doktor Pospíšil, kterého všichni soudci hrozně respektujeme a vnímáme jeho snahu pohnout věcmi, tak třeba ano. Já v tom vyvíjím nějaké iniciativy. (S2)

Ten systém toho výživného je pořád stejný, to rodinné právo nebo zákon o rodině, i když tam byly nějaké novelizace, tak to výživné je v podstatě pořád stejné. Ten mechanismus toho uplatňování i vymáhání je pořád stejný. Jenže nám přibyli buď chudí, nebo bohatí lidé, takže se to musí podle toho měnit, a ty částky podle toho i navrhovat. (A2)

Dalším zmíněným problémem byla špatná komunikace mezi znesvářenými rodiči. Podle respondenta S1 zde chybí jakási instituce či poradna, která by dohlédla na to, aby se znesváření rodiče povinně pokusili dospět k jakési dohodě ohledně péče o děti ještě před započítím samotného řízení ohledně péče o dítě:

No, co bych změnil, myslím si, že ty rodiče, pokud nejdou k soudu dohodou, tak že by měla předcházet tomu řízení mediaci, povinná. To myslím, aby tam byl nějaký řízený proces, při kterém by oni vlastně byli vedení k té dohodě dřív, než se vůbec budou na ten soud obracet. Takhle tu mediaci já vlastně doháním v té jednacím, když mi tam přijdou ty lidi rozhádaný, a já se snažím je nějakým způsobem zpacifikovat a smířit ke stanovisku, který bude rozumný především pro to dítě. A tohleto si myslím, že by mělo předcházet v těch opatrovníckých věcech, nebo ve věcech péče o dítě, že by mělo předcházet tomu řízení, pokud oni nejsou tu dohodu schopni uzavřít sami, takže by měli nejdřív jít prostě ke nějakému tomu mediátorovi. Je otázkou, kdo by to měl dělat. Je tady sice Asociace mediátorů, pak tady existuje Asociace

klinické psychologů, a tyhle dvě asociace se mezi sebou hádají, kdo by to uměl dělat líp. Jedni tvrděj, že jsou na to výborně vyškolený z Ameriky, druhý tvrděj, že jsou na to právě vyškolený z té Ameriky a že to tady nebude fungovat, takže(...) jo, ale tohle si myslím, že by(...) že by mělo fungovat. Ono by to bylo dobrý vůbec pro celý civilní řízení, jo, kdyby se k soudu chodilo...úplně nejdřív by spolu ty lidi začali vyjednávat, než se začnou soudit. U nás se soudí kvůli každému prdu. Ale speciálně v těch opatrovnických věcech si myslím, že by to bylo na místě, aby někdo, kdo to umí s těma lidma, kdo rozumí těm vlastně, tomu zákulisí, co se u nich děje, jo, protože co si budem povídat, často tam vůbec nejde o nějaký dítě, ale o pomstu tomu druhýmu, a to jak vlastně mu vrátit to, že mě opustil, nebo to, že když jsem si probóha takovýdlehého člověka vzal, tak jak jsem to moh' udělat, to mu to musím vosolit, jo, a s tímhleťim kdyby někdo uměl pracovat, a ty hrany obrousit, tak pak to řízení u soudu by bylo i v těch složitějších věcech kratší a jednodušší. (S1)

Respondent dále zmiňuje, že záleží také na vytíženosti soudu, jak rychle je schopen kauzy zdárně vyřešit, což zmínila také respondentka S2 s tím, že by bylo ale potřeba poněkud navýšit administrativní personál o osobní asistenty/ky:

Jinak tak ten systém sám vo sobě funguje takovým způsobem, jako funguje celá justice, to znamená, že ty vady, ta míra papírování, a tohleto všechno, to prostě se projevuje i v tomhleťom, ale já myslím, že pokud jde třeba o rychlost, tak ve většině případů tyhleťo řízení netrvají, pokud tam nedojde k těm problémům, o nichž jsem hovořil, tak z větší části myslím že v podstatě třeba většina těch věcí, co jsem od začátku roku dostal, tak jsou vyřízený. Je květen, a většina těch dětí už je rozhodnutá, jo(...) Takže tohle myslím že funguje jakž takž. Záleží taky na tom, jak kde, třeba tady na tomhleťom soudě, zrovna na Praze 1 nebydlí moc lidí, tak tady není ani moc dětí. Jo, jsou soudy, kde opatrovnický oddělení jsou mnohem vytíženější, ale to pak záleží vlastně na personální nějaký možnosti toho soudu, jak to posílit to oddělení a tak. (S1)

Respondentka A1 vidí jako problém chápání výživného jako pravidelné měsíční částky, která je poukazována oprávněnému rodiči. Ve své komerční praxi se setkává spíše s rodinami mající vyšší příjmy, kde si tedy rodiče, ať už oprávněný, nebo povinný, mohou dovolit najmout právníka. Zde poukazuje na mnohdy nereálné požadavky zejména matek, které si z manželství s movitým mužem zvykly na určitou životní úroveň, a snaží se ji udržet i po rozvodu, což ale není dost dobře možné:

[T]o je spíš mnohdy daná [nereálnost požadavku] u těch bohatších vrstev nebo u těch jako asi středně příjmovejch vrstev, kdy ta maminka byla zvyklá na určitěj komfort a rozvodem o něj přichází, tak se ho snaží dostat přes ty děti, a je otázka, jestli to ty děti skutečně spotřebujou, protože někdy skutečně to výživný supluje příjem tý matky, že ona ho nedá na ty děti. (A2)

Problémem takto poukazovaných částek je nejen to, zda je děti spotřebují či ne, ale podle respondentky nejen to, že je děti „reálně“ nevidí, ale že nad nimi nemá kontrolu ani povinný rodič, který tak neví, jak jsou skutečně spotřebovány. Nehledě na fakt, že povinný rodič nemusí mít takto vysoký příjem provždy, a pokud se stane, že nebude schopen platit danou částku, utrpí tím zase hlavně dítě. Řešení vidí respondentka v jiných formách ukládání a spoření těchto poukazovaných prostředků:

Takže by se daleko víc mělo používat, používaj se minimálně a jenom u osvícenejch soudců, instrumenty jakoby...to přímý výživný, který jde k matce, a potom určitá složka toho výživnýho, která by byla vlastně spořicí pro ten budoucí život toho dítěte, kterou by ten otec nebo ten rodič byl povinen hradit, ale dalo by se na ni taky daleko snáz sáhnout, v momentě kdy ten rodič o ten příjem přijde. To je třeba problém vysokejch manažerů, který oni dneska mají 150 tis íc měsíčně příjem, k tomu roční odměny dva, tři milionky jen tak mimochodem a on by dneska byl skutečně schopen platit třicet, čtyřicet tisíc na dítě. To to dítě reálně nespotřebuje. Ale kdyby on po tu dobu toho vysokého příjmu byl povinen platit na životní pojistku, na stavební spoření, prostě tyhle ty vázaný instituty a oni se v podstatě když to člověk začne blíž zkoumat a projednávat s jednotlivějma těma pojišťovacíma domama a (...) ted' se dá ukládat do nějakejch zajištěnejch finančních fondů, můžou to bejt i jednorázový částky, a to by teda byla to povinnost, kdy by to dítě dostávalo to. Co by se mu doma stejně spořilo. Jsou soudcové, který to dělaj automaticky, a prostě to dítě to jednou dostane. Ale přece jenom většinou když člověk odejde od tý rodiny a nemá ten pravidelnej styk, tak prostě to dítě se dostává trošku mimo jeho finanční zřetel. A je to část toho výživnýho, na kterou se dá snadno sáhnout v případě, že se ty poměry najednou změní. Nemusi se sáhnout na to, aby to dítě přestalo chodit do kroužků, ale může se prostě jakoby ubrat z toho nadstandardu (...) ale spíš opravdu je to otázka, by se mělo uvažovat reálně o nějakejch dalších složkách toho výživného, ne jen o tom, že já platim pět tisíc a tím svoje povinnosti nebo právo skončim. (A1)

Shrnutí

Ačkoliv všichni dotázaní nejprve uvedli, že v systému nevidí velké nedostatky, v osobních výpovědích se s tímto tvrzením rozcházejí. Nemyslím si například, že by převaha žen-soudkyň nebyla velkým problémem, stejně jako to, že se na rodinnou oblast práva dívají ostatní soudci/kyně skrz prsty, neboť nemá ani vlastní specializaci, a dělat ji tak mohou „všichni“. Byla sice zmíněna nutnost zkušenosti, ale pokud je toto jediné kritérium, podle kterého se soudci/kyně dostávají k této oblasti, nebude asi vše v pořádku. Již výše zmiňovaná skutečnost, kdy sami dotázaní připouští, že na výsledku rozhodování je velmi patrná osobní zkušenost a přístup soudce/soudkyně je alarmující. Tomuto velmi napomáhá neexistence jednotného právního předpisu, upravující stanovování výše výživného. Celý proces určení výživného tak v podstatě závisí na osobnosti soudce/soudkyně a při případném odvolání na posouzení odvolacích soudů, které však rovněž nemají rodině-právní specializaci.

4 ZÁVĚR

Při svém výzkumu jsem vycházela z přesvědčení, že systém určování výživného, tak jak v České Republice spíše nefunguje než funguje, by velmi nutně potřeboval doznat nějakých zlepšení. Proto mne celkem překvapilo, že dotazovaní/é jej nehodnotili až tak negativně. V podstatě se dá říci, že jsem se dozvěděla, že systém samozřejmě má určité nedostatky, avšak tyto nejsou až tak zásadní a nepřekonatelné.

Tyto názory jsou ale evidentně v rozporu s vyjádřeními ohledně konkrétních aspektů problematiky výživného. Je tedy zřejmé, že sami soudci, soudkyně, advokáti a advokátky si nejspíše vůbec neuvědomují rozsah problému. Na jejich omluvu lze podotknout, že není tak snadné si udělat ucelený obrázek, když tuto problematiku nikdo systematicky nesleduje, nejsou k dispozici základní statistiky a není jí pověřen žádný konkrétní státní orgán.

Jako přínos vidím i to, že jedna z respondentek ve své praxi zastupuje také povinné rodiče (zde mohu klidně používat označení „otec“, neboť respondent/ky se jen opravdu výjimečně zmiňovali o opačné situaci), takže mne seznámila i s možnými problémy povinného rodiče, o kterých se například z médií příliš nedozvíme. Samozřejmě zde nejsou jen otcové, kteří se vyhýbají neplacení výživného, ale problém s nimi je velmi palčivý zvláště pro matky, které nejsou v příliš dobré finanční situaci.

Jisté zlepšení by snad mohl přinést zákon o náhradním výživném, pokud by byl konečně schválen a vstoupil v platnost. Zde mne velmi překvapil názor jedné z respondentek, jejíž první reakce na můj dotaz ohledně náhradního výživného byla zamítavá z důvodu možného zneužití tohoto zákona. Znovu se musím ptát, zda je opravdu důležitější kritérium bát se možného zneužití, než možnost pomoci oprávněným rodičům, tedy v drtivé většině matkám, v tíživé ekonomické situaci? Pokud bychom takto nahlíželi každý zákon, asi bychom se moc daleko nedostali, vzpomeňme jen na těžkosti prosazení zákona o ochraně před domácím násilím.²⁰

Práce soudců a soudkyň v tomto ohledu jistě není jednoduchá, stejně jako práce advokátů a advokátek, bránící zájmy jedné či druhé strany. Nepřijde mi ovšem v pořádku, že je toto vyměření výživného a vůbec poměrů mezi rozvedenými rodiči tolik závislé na benevolenci soudců a soudkyň. Netvrdím, že je nutné přejímat ze zahraničí každé právní ustanovení, avšak v tomto případě by to asi mělo jisté opodstatnění.

Zajímavou skutečností je to, že ačkoli jsou si respondent/ky vědomi převahy žen-soudkyň v rodině-právní oblasti, přesto mluví o soudcích-mužích. Další stereotyp je patrný u popisování

²⁰ 135/2006 Sb.

oprávněného a povinného rodiče, kdy se občas dotázaní opravili, ale apriori byla oprávněnou osobou matka a povinným rodičem otec.

System určování výživného nevybočuje z běžného fungování naší justice – je tedy poněkud těžkopádný. Je zde několik témat, která by si zasloužila větší pozornost a dopracování. Závislost na osobnostních charakteristikách již byla zmíněna. Dalším problémem je samozřejmě chybějící rodině-právní specializace a feminizace tohoto oboru, která mu na prestiži rozhodně nepřidá. Jako další potíž vidím nedostatečnou pomoc státu oprávněnému rodiči při vymáhání dlužného výživného, kdy, jak bylo řečeno, je nutno počkat na několik dlužných splátek, a teprve potom se dá jednat. Exekuce se kvůli pětistovému dluhu neprovádí, avšak není bráno v potaz, že i taková částka může být pro oprávněného rodiče (většinou tedy matku) existenčně důležitá. Pokud se týče trestního postihu odnětí svobody za neplacení výživného, sami dotázaní přiznávají, že se to příliš často nestává. Ustanovení o účelné lítosti je „motivací“ pro povinného rodiče (většinou otce) jednou zaplatit a pětkrát ne, a soud ani po tomto napomenutí nesleduje, zda se plátce „polepšil“ a platí pravidelně, a je tedy opět na oprávněném rodiči dokazovat opak.

Problém chybějícího sjednocujícího předpisu nevnímali respondenti/ky jednoznačně negativně, což pro mne bylo asi největším překvapením celého výzkumu. Mé přesvědčení, se kterým jsem do výzkumu vstupovala, bylo, že právě toto je důvod jak nízkých výživných, tak špatné vymahatelnosti výživného. Po absolvování rozhovorů vyšlo najevo, že kromě jedné respondentky si dotázaní myslí, že takové tabulky či předpisy nejsou potřeba, neboť by se k jednotlivým případům stejně muselo přistupovat individuálně, a takovéto nařízení by soudy spíše omezovalo. Nejsem si jistá, zda považuji tento závěr za uspokojivý, očekávala jsem větší tendenci k této změně, a tento argument mne příliš nepřesvědčil. Myslím si, že vymezení alespoň základní škály by pomohlo ke sjednocení verdiktů soudců/kyň a nedocházelo by tolik k rozhodování a vůbec postupu soudu na základě osobních preferencí či zkušeností soudce/kyně.

V neposlední řadě dotázaní sami přiznávají, že soud neplní svou roli ochránce dětí tak, jak by měl, avšak i tak si většinou myslí, že zásadnější změny nejsou třeba. Jedinou výjimkou byla respondentka S2, u které jsem nabyla dojmu, že kdyby byli takto angažováni všichni soudci a soudkyně, systém by již nějakou dobu mohl fungovat lépe.

POUŽITÉ ZDROJE

Literatura

Bourdieu, P.: Nadvláda mužů. Praha: Karolinum, 2000

Disman, M.: Jak se vyrábí sociologická znalost. Praha: Karolinum, 1993

Fafejta, M.: Úvod do sociologie pohlaví a literatury. Věrovany: nakladatelství Jana Piszkievicze, 2004

Gjuričová, Š.: Rozvodové spory o děti v kontextu genderového uspořádání v rodinách.

In: Na cestě do EU: rovné příležitosti mužů a žen v ČR. Praha: SoÚ, 2002

Hašková, H., Radimská R.: Rodičovství po rozchodu partnerů z genderového hlediska.

In: Na cestě do EU: rovné příležitosti mužů a žen v ČR. Praha: SoÚ, 2002

Hendl, J.: Kvalitativní výzkum. Praha: Portál, 2005

Oakley, A.: Pohlaví, gender a společnost. Praha: Portál, 2000

Oates-Indruchová, L., ed.: Dívčí válka s ideologií. Praha: SLON, 1998

Radimská, R.: Rozvedené a svobodné matky v České Republice. In: Gender, rovné příležitosti a výzkum 1-2/2003: 11-14

Renzetti, C., Curran, D.: Ženy, muži a společnost. Praha: Karolinum, 2003

Warshak, R.: Revoluce v porozvodové péči o děti. Praha: Portál, 1996

Úmluva o právech dítěte. New York: OSN, 1989.

ČSÚ. Statistická ročenka. Praha: Český statistický úřad, 2003

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině

Bianchi, S., Subaiya, L., Kahn, J.: The Gender Gap in the Economic Well-being of Nonresident Fathers and Custodial Mothers. In: Demography, Volume 36-Number 2, May 1999: 195-203

Cancian, M., Meyer, D.: Changing Policy, Changing Practice: Mothers' Incomes and Child Support Orders. In: Journal of Marriage and the Family, Volume 58, August 1996: 618-627

Deacon, D., Pickering, M., Golding, P., a Murdock, G.: Researching communications: A practical guide to methods in media and cultural analysis. London: Arnold, 1999.

- Herrerías, C.:** Noncustodial Mothers. In: Herrerías, C.: Single Parent Families: Diversity, Myths And Realities (ed: Shirley M.H. Hanson et al.). The Haworth Press, Inc., 1995, pp. 233-255
- Hopf, Ch.:** Qualitative Interviews: An Overview. A Companion to Qualitative Research, pp. 203-208
- Millar, J.:** State, Family and Personal Responsibility: The Changing Balance for Lone Mothers In the United Kingdom. In: Allan, G., ed.: The Sociology of the Family

Webové stránky

<http://ec.europa.eu>

<http://www.czso.cz>

<http://www.kurzy.cz/zakony>

<http://www.psp.cz>

<http://www.profem.cz>

<http://www.genderonline.cz>

<http://www.archiv.soc.cas.cz>

<http://www.ta-gita.cz/>

<http://www.curdova.cz/>

PŘÍLOHY

Příloha č.1: Rozhovor s advokáty/kami, soudci/kyněmi

| Příloha č.2: Rakouská tabulka

Rozhovor s advokáty/kami, soudci/kyněmi:

Výzkum zaměřený na problematiku výživného, placeného rodičem dítěti, které mu není svěřeno do péče. Úkolem výzkumu je základní zmapování situace, získání orientace v oblasti teorie i praxe, jde o výzkum explorativní. Účast je zcela dobrovolná a všem účastníkům výzkumu je zaručena anonymita.

ZAPSAT: datum, čas, místo, přítomní

1. úvodní pasáž: Jaký objem vaší pracovní činnosti je přibližně tvořen případy určování výživného?

2. nyní bližší k procesu rozhodování o výživném, je mu vždy přítomen soudem jmenovaný kolizní opatrovník zájmů dítěte?

Je jim vždy pracovník orgánu sociálně-právní ochrany dětí?

Stanovuje ho soud či je to věcí samotného úřadu?

Je přítomen i v případech, kdy se rodiče na výši výživného předem dohodnou?

Jak často k takové dohodě mezi rodiči dochází?

Jak dlouho, dle vašich zkušeností, trvá proces určování výživného?

3. Mohl/a byste popsat takový modelový postup určování výše výživného?

Jak se určuje výživné – existují nějaké směrnice (předpisy, tabulky)?

Případně: - jaká je jejich právní síla (jde o pr. předpisy, usnesení ministerstva, jednotl. soudů)?

_____ - jsou pro soud závazné, nebo mají pouze charakter doporučení?

Jaká konkrétní kritéria jsou podle vás používána při určování výživného?

V jakém sledu jsou zohledňována, má každý soudce/kyně svůj zavedený postup?

Jaké informace máte o protistraně?

Ověřujete je či doplňujete v rámci řízení?

Jaké máte v tomto směru pravomoci?

Je v praxi využívána možnost ustanovení o možnosti určení výživného ve výši 12,7mi násobku životního minima, kterou připouští zákon? Jak je to časté?

4. Dochází často k odvolacím řízením proti rozhodnutí o výši výživného?

Má takové odvolání odkladný účinek?

Kterou stranou je častěji podáváno?

Je mu vždy přítomen soudem jmenovaný kolizní opatrovník zájmů dítěte?

Jak se postupuje v případě odvolacího řízení? Stejně jako při určování výše výživného nebo jinak?

5. Nyní přistupme k případu, kdy jedna ze stran dojde k závěru, že došlo ke změně poměrů a je třeba novým řízením výživné zvýšit či snížit. Náleží tato iniciativa jen do rukou rodičů, či

tento návrh může podat i někdo jiný (soud, orgán sociálně právní ochrany dětí...)?

Využívají rodiče dle vás této možnosti dostatečně?

Mají v této záležitosti dostačující právní vědomí, jsou o ní někým poučeni?

Jsou si například vědomi, že náklady takového řízení hradí stát, nikoli oni sami?

Je mu vždy přítomen soudem jmenovaný kolizní opatrovník zájmů dítěte?

Jak postupujete v případě nového řízení řízení? Stejně jako při určování výše výživného nebo jinak?

6. Nyní k případným problémům s neplněním výživného. Jaké má v takovém případě poškozený rodič možnosti?

Jsou s ní/nimi rodiče obeznámeni?

Jaký by tedy měl být postup – požádat o provedení exekuce, v případě neúspěchu trestní oznámení?

V jakém procentu případů k němu podle vás přibližně dochází?

7. Jaký je váš osobní názor na problematiku výživného?

Je podle vás stanovováno v dostatečné výši?

Jak hodnotíte mechanismus jeho stanovování?

Kdybyste měl/a možnost něco změnit či zlepšit, co by to bylo?

8. Tento výzkum je pilotní a je jistě řada věcí, které nám při formulování otázek uniklo. Napadá vás jakožto odborníka, na co bychom se měli ještě zaměřit? Je nějaký aspekt problému, který jsme podle vás opominuli?

Nárok dětí:

Ministerstvo Spravedlnosti zveřejňuje průměrné potřebné výživné ročně a judikatura z pedagogických důvodů nepřekračuje v rámci používaných procentových výpočtů 2,5 krát výšku:

(Stav 1. 7. 2002) měsíčně na dítě:

<u>do 3 let</u>	<u>EUR 155,-</u>
<u>od 3 – 6 let</u>	<u>EUR 198,-</u>
<u>od 6 – 10 let</u>	<u>EUR 255,-</u>
<u>od 10 – 15 let</u>	<u>EUR 293,-</u>
<u>od 15 – 19 let</u>	<u>EUR 344,-</u>
<u>od 19 let</u>	<u>EUR 434,-</u>

Pravidelně:

stáří dítěte

<u>do 6 let</u>	<u>16 %</u>
<u>6 – 10 let</u>	<u>18 %</u>
<u>10 – 15 let</u>	<u>20 %</u>
<u>nad 15 let</u>	<u>22 %</u>

|----->

Odstraněno: ¶
¶
¶
¶
¶

Naformátováno: Normální,
Odsazení: První řádek: 0 cm

|